

ARKTISEN ALUEEN TUR-VAL-LI-SUUS

Globalisaatio ja uudet toimijat

ARKTISEN ALUEEN TURVALLISUUS: GLOBALISAATIO JA UUDET TOIMIJAT

SADANKOMITEAN JULKAISU

Julkaisu on tuotettu osana Ulkoministeriön Eurooppatiedotuksen tukemaa Arktisen alueen turvallisuus - hanketta. Leo Mechelin säätiö on tukenut julkaisun painamista.

Suomen Sadankomitea ry. Rauhanasema, Veturitori 3 00520 Helsinki

ISBN 978-951-9372-49-5

KIRJAN TOIMITTAJA
Johanna Kelhu

KIRJAN TAITTAJA JA KUVITTAJA
Konstantin Nikkari
www.konstantin.fi

TEKIJÄNOIKEUDET
Tekijät, ellei artikkelin tai kuvan yhteydessä toisin mainita

PAINOPAIKKA
Copy-Set Oy, Helsinki 2017

KANSI: *Arktisen neuvoston luokanvalvoja*

SISÄLTÖ

ALKUSANAT	6
<i>Johanna Kelhu</i>	
SUOMEN JA EU:N ARKTINEN POLITIIKKA	9
<i>Katri Kulmuni</i>	
ARKTISEN ALUEEN VAKAUS KIINAN NOUSUN JÄLKEISESSÄ MAAILMASSA	17
<i>Liisa Kauppila</i>	
KIINAN VASTUUKÄSITYKSET ARKTISELLA ALUEELLA	27
<i>Liisa Kauppila ja Sanna Kopra</i>	
KIINA, ILMASTONMUUTOS JA ARKTINEN TURVALLISUUS	39
<i>Sanna Kopra</i>	
KIINAN IDENTITEETTIPELI JA ARKTINEN POLITIIKKA – LYHYT KATSAUS	47
<i>Jukka Aukia</i>	
KIRJOITTAJAT	53

ALKUSANAT

Johanna Kelhu

Arktinen alue on noussut maailmanpolitiikan tärkeäksi ja kuumaksi teemaksi. Tätä johdantoa kirjoittaessani olen juuri palannut Arctic Circle Assembly 2017 -konferenssista Reykjavikista. Se on vuosittainen konferenssi, arktisen maailman tärkein tapahtuma, jossa asiantuntijat kokoontuvat yhteen vaihtamaan näkemyksiään ja mielipiteitään arktisen alueen tulevaisuutta määrittävistä teemoista. Arctic Circle Assembly on myös viime vuosina profiloitunut keskeisenä arktisten ja ei-arktisten maiden välisenä keskusteluforumina. Konferenssissa kykeni todella aistimaan alueen dynaamisuuden: Arktiksen tulevaisuus kiinnostaa.

Arktinen on luonnontilaltaan maapallon parhaiten säilyneitä alueita. Ilmastonmuutoksen myötä arktinen alue on kuitenkin muuttumassa. Tällä muutoksella on merkittäviä vaikutuksia alueen ympäristöön sekä ihmisten ja eläinten elinolosuhteisiin. Lisäksi napajään ja jäävuorien sulaessa alueelta paljastuvat energiavarat ja uudet merireitit luovat uusia liiketoimintamahdollisuuksia. Näihin mahdollisuuksiin sisältyy kuitenkin myös suuria riskejä ja uhkia.

Tässä kirjassa pureudutaan arktisen alueen turvallisuuteen laajan turvallisuuden näkökulmasta, sekä globalisaatioon ja uusien toimijoiden alueelle tuomiin riskeihin. Kirjassa pohditaan erityisesti Kiinan - uuden merkittävän arktisen toimijan - roolia alueella. Muuttuva arktinen alue ja siihen liittyvät epävarmuustekijät kytkeytyvät laajempaan maailmanjärjestelmän kokonaisuuteen, sillä alueen kehitys heijastelee ja muokkaa maailman poliittista järjestystä ja yleistä turvallisuuspoliittista tilannetta. Kiinan arktisen toiminnan lähempi tarkastelu tarjoaakin näkökulmia sekä arktisiin mutta myös globaaleihin turvallisuusuuhkiin kasvaneen keskinäisriippuvuuden, Trumpin valtakauden, Kiinan nousun ja Ukrainan kriisin jälkeisen Venäjä-Kiina-yhteistyön määrittämässä maailmassa.

Kirja alkaa keskustan varapuheenjohtaja, kansanedustaja Katri Kulmunin puheella, jonka hän piti Sadankomitean Arktisen alueen turvallisuus -seminaarissa tämän vuoden syyskuussa. Myös kirjan muut artikkelit pohjautuvat tuossa seminaarissa pidettyihin puheenvuoroihin.

Puheessaan Kulmuni tarkastelee Suomen ja EU:n roolia ja toimintaa arktisella alueella. Suomen kannalta arktinen alue on nyt erityisen ajankohtainen, sillä Suomi aloitti kaksivuotisen puheenjohtajakautensa Arktisen neuvoston puheenjohtajamaana toukokuussa 2017. Puheenjohtajakaudellaan Suomi on sanonut korostavansa Pariisin ilmastopöytäkirjan toimeenpanoa ja YK:n kestävän kehityksen tavoitteita arktisessa yhteistyössä. Tavoitteena on vakauden säilyttäminen ja arktisen yhteistyön vahvistaminen.

Arktisen alueen nopea muutos ja Kiinan kasvava kiinnostus Pohjoista kohtaan on herättänyt huolta ja spekulatiota alueellisen vakauden vaarantumisesta. Turun yliopiston Itä-Aasian tutkimus- ja koulutuskeskuksen väitöskirjatutkija Liisa Kauppila pohtii artikkelissaan arktisen alueen vakautta Kiinan nousun jälkeisessä maailmassa tarkastellen teemaa erityisesti Kiinan pohjoisen toiminnan ja kasvavan arktisen roolin luomien uhkakuvien näkökulmasta. Kauppilan mukaan arktinen muutos ja Kiinan nousu ovat myös toisiaan voimistavia kehityskulkuja.

Valtioiden vastuullisuuden tematiikka on puhuttanut viime aikoina sekä kansainvälistä että arktista yhteisöä. Tästä huolimatta vastuullisen toiminnan määrittely on haastavaa, ja se vaatii kulttuurisensitiivistä otetta. Liisa Kauppila ja Lapin yliopiston arktisen keskuksen vieraileva tutkija Sanna Kopra tulkitsevat artikkelissaan Kiinan vastuukäsityksiä arktisessa politiikassa ja pohtivat niiden merkitystä arktisen alueen tulevaisuudelle. Heidän näkemyksensä mukaan Kiinan hallituksen arktista politiikkaa selittää ennen kaikkea sen pyrkimys kiinalaisen yhteiskunnan yhtenäisyyden ja vakauden turvaamiseen.

Arktisesta alueesta on tullut ilmastonmuutoksen keulakuva, sillä arktisen alueen ilmasto lämpenee paljon nopeammin kuin maapallon keskiarvolämpötila nousee. Sanna Kopra käsittelee artikkelissaan Arktiksen suurinta turvallisuusuhkaa eli ilmastonmuutosta ja Kiinaa, joka on alueen merkittävä ilmastonmuutoksen aiheuttaja. Kiinan ilmastopolitiikka on siksi tärkeä tekijä paitsi arktisen alueen myös koko maapallon tulevaisuuden kannalta. Kopran mukaan on perusteltua odottaa Kiinan ottavan yhä aktiivisemmän roolin kansainvälisessä ilmastopolitiikassa.

Turun yliopiston Itä-Aasian tutkimus- ja koulutuskeskuksen tutkija Jukka Aukia pohtii artikkelissaan Kiinan identiteettipeliä ja arktista politiikkaa. Hänen mukaansa Kiinan nykypolitiikan voi nähdä olevan identiteettiin nojaavaa sekä kotimaassa että kansainvälisesti – myös Arktiksella. Aukia näkee, että identiteettipolitiikan näkökulmasta Kiinan arktisen innostuksen voi tulkita syntyvän myös halusta muokata Kiinan kansainvälistä identiteettiä länsimaiseksi, ekologiseksi ja moderniksi.

Kirjan artikkelit osoittavat, että Arktiksen painoarvo maailmanpolitiikassa jatkaa kasvuaan - elämme eräänlaista arktista aikakautta. On myös selvää, että tällä aikakaudella Kiinalla on merkittävä rooli. Arktisella aikakaudella tarvitsemme kunnianhimoista ilmastopolitiikkaa ja kansainvälistä yhteistyötä ympäristö- ja turvallisuusriskien minimoimiseksi.

Kirjan sisällön suunnittelussa ja toimitustyössä minua ovat avustaneet Sadankomitean pääsihteeri Anni Lahtinen sekä väitöskirjatutkija Liisa Kauppila.

Helsingissä 24.10.2017
Johanna Kelhu

SUOMEN JA EU:N ARKTINEN POLITIikka

Katri Kulmuni

Hyvät seminaarin osanottajat,

kiitän kutsusta tulla puhumaan yhdestä tämän hetken ajankohtaisimmasta poliittisesta teemasta, arktisesta. Tuskin koskaan aikaisemmin on maailma ollut näin kiinnostunut pohjoisimmista alueistaan. Sanoisin, että korkea aika ja hyvä näin. Olen toiminut tällä vaalikaudella arktisen alueen parlamentaarikkokonferenssin Suomen valtuuskunnan puheenjohtajana ja nähnyt ihan konkreettisesti, miten paljon arktisuus kiinnostaa lähellä ja kaukana.

Minua pyydettiin puhumaan Suomen ja EU:n arktisesta politiikasta. Käyn ensin läpi Suomen arktisen politiikan painopisteitä ja Suomen roolia arktisena toimijana, ja siirryn sitten laajempaan EU-kontekstiin.

SUOMEN ARKTINEN POLITIikka

Suomen arktinen politiikka lähtee siitä, että Suomi on kokonaisuudessaan arktinen maa, vaikka moni ehkä mieltääkin arktisen enemmän Lapin kaltaisten olosuhteiden alueeksi: kylmää, lunta ja jäätä. Itsekin Lapista tulevana ymmärrän tämän, ja on totta, että erityisesti pohjoisimmat maakuntamme ovat luonnonoloiltaan arktisia. Meillä on kuitenkin koko Suomessa arktista osaamista ja tutkimusta – ja nyt olemme Helsingissä, jossa lienee arktisen politiikkamme hallinnollinen keskus.

Arktisen neuvoston toiminnan keskiössä ovat alusta asti olleet ympäristö ja ilmasto, meret, ihmiset ja valtioiden välisen yhteistyön vahvistaminen.

Puhumme tänään arktisesta alueesta nimenomaan kansainvälisen yhteistyön alueena, emme niinkään tarkasti määriteltynä maantieteellisenä alueena. Suomi on ollut aikanaan aloitteellinen kansainvälisen arktisen yhteistyön syntymisessä. Arktiset valtiot kattava Arktinen neuvosto syntyi aikoinaan Rovaniemellä vuonna 1991 pidetystä ministerikokouksesta lähteneen Rovaniemen-prosessin seurauksena vuonna 1996. Neuvosto siis täytti viime vuonna 20 vuotta.

Arktisen neuvoston toiminnan keskiössä ovat alusta asti olleet ympäristö ja ilmasto, meret, ihmiset ja valtioiden välisen yhteistyön vahvistaminen. Yksi merkittävä syy siihen, että Arktisen neuvoston toiminta on ollut varsin hedelmällistä, on ollut se, että maailmanpoliittiset ja turvallisuus- ja puolustuspoliittiset kiistat eivät ole kuuluneet neuvoston agendalle. Arktinen yhteistyö on ollut niitä harvoja alueita, joissa sekä Yhdysvallat että Venäjä ovat ymmärtäneet, että yhteistyö on molempien etu, ja tätä on vieläpä pystytty toteuttamaan käytännössä.

Suomella on oma kansallinen arktinen strategia vuodelta 2013. Suomen arktisen politiikan visio kuuluu: ”Suomi on aktiivinen arktinen toimija, joka osaa kestäväällä tavalla sovittaa yhteen arktisen ympäristön reunaehdot ja liiketoimintamahdollisuudet kansainvälistä yhteistyötä hyödyntäen.”¹

Suomen puheenjohtajuuskautta ajatellen Yhdysvaltain täyskäännös ilmastoyhteistyössä oli valitettava, sillä ilmasto ja ympäristö ovat yksi puheenjohtajuusohjelmamme painopisteistä.

Arktisen strategian päälinjat ovat edelleen voimassa, ja viime syksynä julkaistiin arktisen strategian päivitys sekä viime keväänä päivityksen toimenpidesuunnitelma. Keskeiset painopisteet ovat arktinen ulko- ja EU-politiikka, Suomen arktinen osaaminen, kestävä matkailu sekä näitä tukevat infrastruktuurin ratkaisut.² Arktisen politiikkamme päämäärä on aina ollut vakaiden olosuhteiden ylläpitäminen, mistä syystä on hattu keskittyä käytännön yhteistyöhön niin ympäristönsuojelussa kuin taloudellisessa toiminnassa.

Suomesta tuli toukokuussa Arktisen neuvoston kaksivuotinen puheenjohtajamaa. Sain kunnian olla mukana ulkoministeri Soinin delegaatiossa Alaskan Fairbanksissa, kun puheenjohtajan nuija siirtyi Yhdysvaltain ulkoministeri Tillersonilta Soinille. Olemme kuluneen puolen vuoden ajan seuranneet ja odottaneet, millaiseksi Yhdysvaltain arktinen politiikka presidentti Trumpin kaudella muodostuu. Tuolloin Alaskassa jännitimme, vaatiiko Yhdysvallat Pariisin ilmastopimusta koskevan kohdan poistamista ministerijulistuksesta. Lopputuloksena oli Pariisin sopimuksen voimassaolon ja kansainvälisten toimenpiteiden tarpeellisuuden toteava lievennetty lausuma.³ Kuten tiedämme, vain vajaa kuukausi myöhemmin presidentti Trump kuitenkin ilmoitti Yhdysvaltojen vetäytyvän ilmastopimuksesta.

Suomen puheenjohtajuuskautta ajatellen Yhdysvaltain täyskäännös ilmastoyhteistyössä oli valitettava, sillä ilmasto ja ympäristö ovat yksi puheenjohtajuusohjelmamme painopisteistä. Muut painopisteet ovat viestintäyhteydet, meteorologinen yhteistyö ja koulutus.⁴

Kuten jo aiemmin totesin, turvallisuuspolitiikka ei ole ollut arktisen yhteistyön keskiössä, mutta tässä on selvästi tapahtumassa, ehkä jo tapahtunutkin, muutosta. Turvallisuuteen vaikuttaa laajasti valtioiden välinen luottamus. Viime aikojen poliittiset tapahtumat Venäjän ja Yhdysvaltain välillä eivät varmastikaan ole lisänneet luottamusta. Välit ovat kiristyneet ja on epävarmaa, kääntyykö kansainvälispoliittinen tilanne Suomen puheenjohtajuuskauden aikana suotuisaksi esimerkiksi arktiselle huippukokoukselle.

Turvallisuusintressit ovat Yhdysvaltain puolustusministeriön viime keväänä päivittämän arktisen strategian keskiössä. Strategiassa Yhdysvallat toteaa, että kasvanut taloudellinen kiinnostus arktisia alueita kohtaan voi aiheuttaa kiistoja joko arktisten valtioiden välille tai kolmansien osapuolten kanssa.⁵

Venäjän kohdalla turvallisuus on aina liittynyt arktisen alueen politiikkaan, sillä maalla on turvattavana alueella suuret taloudelliset intressit, kuten paljon vielä hyödyntämättömiä merenpohja-alueita. Luonnonvarojen hyödyntämisen tavoitteen näkökulmasta on myös Venäjän etu, että alueella säilyy vakaus. Venäjä saattaa nähdä kasvavan globaalin mielenkiinnon ja meriliikenteen mahdollisen kasvun Koillisväylällä omasta näkökulmastaan turvallisuushaasteina. Turvallisuuspoliittisesta aktivoitumisesta olemme toki nähneet myös konkreettisia merkkejä: syksyllä 2014 rajanpinnassa sijaitseva Alakurtti näytti kuolleelta kylältä, nyt siellä on taas täydessä toiminnassa oleva sotilastukikohta.

EU:N ROOLI

Hyvät kuulijat,

Mikä sitten on EU:n rooli arktisella alueella? Kolme EU:n jäsenmaata – Suomi, Ruotsi ja Tanska – kuuluvat Arktiseen neuvostoon. EU:lla itsellään on siellä epävirallisen tarkkailijajäsenen rooli. EU:lla on toki myös oma arktinen politiikkansa, jota se on päivittänyt viimeksi keväällä 2016 komission arktisella tiedonannolla. Tiedonannossa korostetaan kestävä kehitystä, ilmastonmuutoksen torjuntaa ja näihin liittyvää tutkimusta sekä Pariisin sopimuksen ja Agenda2030:n merkitystä – ja tietysti myös rauhan ja vakauden säilyttämistä.⁶

EU:n intressit arktisella alueella liittyvät ympäristöön, talouteen ja tutkimukseen ja ovat pitkälti yhteneväiset Suomen kansallisten painopisteiden kanssa.

Tällä hetkellä voitaneen sanoa, että EU:lla on tärkeä, muttei johtava rooli arktisella alueella. Suomen tavoitteena on ollut ja on EU:n roolin vahvistaminen arktisessa poli-

tiikassa. EU on jo globaalisti merkittävä toimija ympäristönsuojelussa ja ilmastonmuutoksen vastaisissa toimissa. Suomi kutsui viime kesäkuussa koolle arktisen sidosryhmäkonferenssin Ouluun. EU:n ulkosuhdehallinnon kanssa toteutetussa tapahtumassa EU:ta edusti ulkopoliittinen korkea edustaja Federica Mogherini.

Ensimmäinen laatuaan oleva EU:n arktinen tapahtuma oli yksi osoitus EU:n kasvavasta arktisesta kiinnostuksesta. Suomen tavoitteena on myös edistää EU:n infrastruktuurihankkeita arktisen alueen mahdollisuuksien hyödyntämiseksi sekä tutkimus- ja innovaatorahoituksen suuntaamista arktisiin asioihin. Tähän asti emme ehkä ole täysin osanneet hyödyntää EU:n kautta käytettävissä olevaa rahoitusta arktisissa hankkeissa.

EU:n intressit arktisella alueella liittyvät ympäristöön, talouteen ja tutkimukseen ja ovat pitkälti yhteneväiset Suomen kansallisten painopisteiden kanssa. Helposti herää kysymys, tehdäänkö eri tasoilla ja areenoilla päällekkäistä vaikuttamistyötä suhteessa arktiseen – toimiihan arktisella alueella Arktisen neuvoston ja EU:n lisäksi myös esimerkiksi Barentsin Euro-arktinen neuvosto ja Pohjoismaiden neuvosto.

Valtioneuvoston tutkimus- ja selvitystoiminnan piirissä julkaistiinkin viime keväänä Arktisen keskuksen johtajan Timo Koivurovan ja tutkija Adam Stępieńin kirjoittama raportti, joka pohtii, miten EU:n arktinen politiikka voitaisiin yhdistää olemassa olevan pohjoismaisen yhteistyön kanssa. Raportin mukaan EU:n arktisessa politiikassa ja Pohjoismaisessa yhteistyössä on paljon yhteisiä teemoja, joista voidaan hakea synergiaa: arktinen biotalous, innovatiiviset kylmän ilmaston teknologiat, digitalisaatio ja harvaanasutuille alueille soveltuvien kiertotalousratkaisujen edistäminen.⁷ Arktinen Eurooppa on tärkeä osa Eurooppaa. Tänne suuntautuvat investoinnit voivat hyödyttää maanosaa laajemminkin. Pohjoismainen yhteistyö ja rajaesteiden poistamiseksi tehtävä pitkäjänteinen työ ovat tuottaneet tulosta ja tehneet Pohjoismaista yhden maailman integroituneimmista alueista. EU:n toiminta arktisella alueella on järkevää integroida osaksi muita yhteistyökuvioita.

Uudet Toimijat – Valtaako Kiina Arktisen?

Tämän seminaarin aikana tulemme varmasti kuulemaan myös alueen ulkopuolisten tahojen, erityisesti Kiinan, roolista Arktisella. Jo pelkästään Suomen kontekstissa olemme viimeisten parin vuoden aikana kuulleet kiinalaisten kasvavasta kiinnostuksesta ja investointisuunnitelmista esimerkiksi suomalaisen biotalouteen ja matkailuun. Kun katsotaan laajempaa arktista perspektiiviä, nähdään, että Kiinalla on vielä valtavia hankkeita meneillään tai suunnitteilla eri puolilla arktista aluetta. Venäjällä Kiina on investoinut esimerkiksi suuriin rautatie- ja satamahankkeisiin ja sillä on valtavia suunnitelmia Euroopan ja Kiinan välisten rautatie-, tie- ja meriyhteyksien kehittämiseksi. Epäilemättä Kiina hakee myös Koillisväylältä uutta reittiä maailmalle.

Kiina on tätä niin sanottua pehmeää valtaa käyttämällä onnistunut luomaan (riippuvuus)suhteita ympäri maailman. Sama on nähtävissä Arktisella. Tässä strategiassa Kiina ei tarvitse aseita vaan rahaa. Suomi ja muut arktiset valtiot ovat sitoutuneet kestävään talouskehitykseen. Ympäristöä kunnioittaen ja kestäväen kehityksen periaatteita noudattaen voimme – ja meidän kannattaa – olla mukana arktisen alueen talouspotentiaalin hyödyntämisessä.

Koilliskaapeli-hanke on tästä hyvä esimerkki. Suomi on ollut asiassa aktiivinen ja kaikki keskeiset valtiot suhtautuvat myönteisesti siihen, että Koillisväylää pitkin kulkevan tietoliikennekaapelin sijoituspaikka olisi Suomi.⁸ Meidän on oltava edelleen aktiivisia hankkeen eteenpäin viemisessä. Suomesta voi tulla todellinen datakeskusteollisuuden ja tietoliikenteen solmukohta. Koilliskaapelin myötä Suomesta tulisi tärkein Aasian ja Euroopan välisen tietoliikenteen keskus.

On selvää, ettei Kiina hyvää hyvyttään tai ilmaiseksi investoi ulkomaisia investointeja odottavaan Suomeen tai muihin Pohjoismaihin. Kuten tuli jo todettua, Kiinan taloudellisen vallan levittäytyminen on osa selvää strategiaa. Mutta onko meidän suhtauduttava Kiinaan epäluuloisesti? Onko vaarana, että hyvin selkeisiin normeihin ja arvoihin sitoutuneet yhteistyöjärjestelmämme – pohjoismainen ja arktinen yhteistyö – voivat rapautua, jos Kiina ja talousintressit saavat yhä enemmän jalansijaa? Ei pelkästään Kiinan tapauksessa, vaan laajemminkin kansainvälisissä suhteissa on merkkejä siitä, että valtiot ovat yhä herkemmin valmiita hylkäämään yhdessä sovittuja kansainvälisiä pelisääntöjä tai irtautumaan yhteistyöelimistä, jos niiden tavoitteet tai arvot ovat ristiriidassa kansallisten intressien kanssa.

IHMISET ARKTISELLA

Hyvät naiset ja herrat,

Suomen kansallisessa turvallisuusajattelussa lähdetään liikkeelle kokonaisturvallisuusajattelusta, siitä, että yhteiskunnan kaikki sektorit ja toimijat luovat yhdessä turvallisuuden. Arktisen alueen turvallisuus tarkoittaa siis myös turvallisuuden vahvistamista ihmisten kesken.

Lopuksi haluan puhua ihmisistä. Arktisesta puhuttaessa korostuvat useimmiten joko ympäristöuhat tai taloudelliset mahdollisuudet. Molemmat ovat totta ja suuria. Helposti unohtamme sen, että arktinen on monelle meille koti. Arktinen alue on hyvin erilainen eri puolilla. On paljon erittäin syrjäisiä ja harvaan asuttuja alueita, joissa ei ole kunnollisia tietoliikenne- tai liikenneyhteyksiä ja koulutusmahdollisuuksia, paikoin

ei sähköäkään. Suomen Lappi onkin yllättäen arktisessa kontekstissa varsin tiheään asuttu ja erittäin kehittynyt alue.

Eristyneet pienet yhteisöt ilman koulutusmahdollisuuksia ja töitä muodostavat näille alueille todellisen haasteen. Mielen terveysongelmat ja huumeet ovat monilla alueilla vakava ongelma. Meillä Suomessa tilanne on parempi, mutta tehtävää riittää silti omilla alueillakin. Monet nuoret muuttavat pohjoisesta etelään opiskelun ja työn perässä. Joskus syynä ovat mahdollisuudet, mutta usein myös pakko. Lapin ja Kainuun alueella kylät hiljenevät erityisesti turismikauden ulkopuolella. Suomen pohjoisia alueita on syytä jatkuvasti kehittää, jotta voisimme taata alueen asukkaille toimeentulon ja mahdollisuuksia kouluttautua. Infrastruktuurihankkeissa hereillä ja aktiivisena oleminen on yksi tärkein kysymys. Emme kai halua jäädä katveeseen vaan mieluummin hakeutua keskiöön?

Suomen kansallisessa turvallisuusajattelussa lähdetään liikkeelle kokonaisturvallisuusajattelusta, siitä, että yhteiskunnan kaikki sektorit ja toimijat luovat yhdessä turvallisuuden. Arktisen alueen turvallisuus tarkoittaa siis myös turvallisuuden vahvistamista ihmisten kesken. Liike-elämässä sekä tiede- ja tutkimuspiireissä kanssakäymistä arktisen alueen ihmisten välillä on paljonkin, mutta miten on muuten kansainvälisen kanssakäymisen laita? Ehkä arktisella alueella pitäisi kehittää omanlaisiaan nuorisovaihto- ja nuorisoyhteistyöprojekteja. Tässä palataan taas turvallisuuden yhteen peruspilariin, luottamukseen. Luotamme enemmän niihin, jotka tunnemme kuin niihin, joita emme tunne ja joista meillä on vain epäilyksiä ja luuloja.

Inhimillisestä näkökulmasta on siis todella tervetullutta, että Arktisen neuvoston puheenjohtajuuskautemme keskiössä on meidän arktisen alueen asukkaisiin suoraan vaikuttavia asioita. Koulutusmahdollisuudet, koulutusyhteistyö, tutkintojen tunnustaminen toisessa maassa ja niin edelleen – nämä ovat edellytys osaavan työvoiman saamiselle. Kaikki lienevät kuulleet siitä, kuinka tällä hetkellä esimerkiksi Lapissa on suuri pula osaavista matkailualan työntekijöistä. Myös toimivat tietoliikenneyhteydet ovat ehdoton edellytys nykypäivän työelämässä. Arktisen alueen parlamentaarikko-konferenssin jäsenenä olen tutustunut työmatkoilla ihmisiin, joiden kotiseudulla sähkö saadaan edelleen öljypohjaisesti aggregaatista. Uusiutuvalla energialla olisi paljon tarjottavaa. Meteorologinen yhteistyö parantaa yleistä turvallisuutta ja hyödyttää suoraan kansainvälistä meri- ja lentoliikennettä.

Arvoisat osanottajat,

Arktisuus on meille arkipäivää ja siksi kasvavaa globaalia kiinnostusta arktiseen voi olla vaikea hahmottaa. Kylmäosaamisemme, jäänmurtajiemme toimivuus, yleisesti kylmissä olosuhteissa toimivat autot ja ihmisten taidot toimia – ne ovat meille itsestään selvyyttä, mutta monelle muulle eivät. Meillä on siis paljon annettavaa arktisella alueella ja sen ulkopuolellakin. Yhteistyö tutkimuksessa, tieteissä, koulutuksessa, taloudessa ja ympäristönsuojelussa vaikuttaa varmasti kaikkein parhaiten arktisen alueen turvallisuuteen. On meidän etumme, jos Arktinen neuvosto pysyy edelleen

paikkana, jossa Yhdysvallat ja Venäjä voivat tuloksellisesti neuvotella ja työskennellä saman pöydän ääressä. Toivotan oikein hyvää seminaaria loistavine puhujineen ja antoisaa keskustelua! Ottakaamme kaikki hyöty irti siitä kansainvälisestä näkyvyydestä, jonka Suomi Arktisen neuvoston puheenjohtajuuskaudella saa.

Katri Kulmunin puhe

Sadankomitean Arktisen alueen turvallisuus -seminaarissa 5.9.2017

VIITTEET:

¹ Valtioneuvoston kanslia, *Suomen arktinen strategia 2013*, Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja 14/2013, s. 7., saatavilla osoitteessa <http://vnk.fi/documents/10616/334509/Arktinen+strategia+2013/fc8d6442-daa6-4e94-b774-84b863393977> (katsottu 23.10.2017).

² Valtioneuvoston kanslia, *Hallituksen linjaus arktisen strategian päivityksen painopisteistä*, Hallituksen strategiaistunto 26.9.2016, saatavilla osoitteessa <http://vnk.fi/documents/10616/334509/Arktisen+strategian+p%C3%A4ivitys+FIN.pdf/842d4b06-0be3-41c9-bcf7-a93943a63a8b> (katsottu 23.10.2017); Valtioneuvoston kanslia, *Arktisen strategian päivityksen toimenpidesuunnitelma*, Hallituksen strategiaisntunto 27.3.2017, saatavilla osoitteessa <http://vnk.fi/documents/10616/334509/Arktisen+strategian+toimenpidesuunnitelma/89cbd206-b6c5-4b04-a32a-0585facb6d99> (katsottu 23.10.2017).

³ Arctic Council, *Fairbanks Declaration*, 11.5.2017, s.3, saatavilla osoitteessa https://oaarchive.arctic-council.org/bitstream/handle/11374/1910/EDOCS-4339-v1-ACM-MUS10_FAIRBANKS_2017_Fairbanks_Declaration_Brochure_Version_w_Layout.PDF?sequence=8&isAllowed=y (katsottu 23.10.2017).

⁴ Ministry for Foreign Affairs of Finland, *Exploring Common Solutions – Finland's Chairmanship Program for the Arctic Council 2017-2019*, Lönnberg Print & Promo Oy, 2017, s. 20-23.

⁵ Department of Defence, *Report to Congress on Strategy to Protect United States National Security Interests in the Arctic Region*, December 2016, saatavilla osoitteessa https://www.sullivan.senate.gov/imo/media/doc/2016_ArcticStrategy-Unclass.pdf (katsottu 23.10.2017).

⁶ European Commission, *Joint Communication to the European Parliament and the European Council: An integrated European Union policy for the Arctic*, 27.4.2016, saatavilla osoitteessa http://eeas.europa.eu/archives/docs/arctic_region/docs/160427_

joint-communication-an-integrated-european-union-policy-for-the-arctic_en.pdf (katsottu 23.10.2017).

⁷ Adam Stępień ja Timo Koivurova, *Arctic Europe: Bringing together the EU Arctic Policy and Nordic cooperation*, s. 8, Publications of the Government's analysis, assessment and research activities 15/2017, saatavilla osoitteessa http://tietokayttoon.fi/documents/10616/3866814/15_Arctic+Europe_Bringing+together+the+EU+Arctic+Policy.pdf/761dc7e8-ad2d-4d9a-a2f2-f0436efd5063?version=1.0 (katsottu 23.10.2017).

⁸ Paavo Lipponen ja Reijo Svento, *Selvitys Koillisväylän tietoliikennekaapelihankkeesta*, Liikenne- ja viestintäministeriön raportit ja selvitykset 2/2016, Tiivistelmä<http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/79128/Raportit%20ja%20selvitykset%202-2016.pdf?sequence=1> (katsottu 23.10.2017).

ARKTISEN ALUEEN VAKAUS KIINAN NOUSUN JÄLKEISESSÄ MAAILMASSA

Liisa Kauppila

JOHDANTO

Muutoksen tuulet puhaltavat maapallon pohjoisimmassa kolkassa Arktiksella. Pohjoiset napajäät sulavat ennätysvauhtia ilmastonmuutoksen edetessä, ja samalla ihmiskunnan käyttöön vapautuu uusia energiavaroja. Aiemmin saavuttamattomat meritiet aukeavat laivaliikenteelle ja tarjoavat vaihtoehdoisen väylän Aasian, Euroopan ja Pohjois-Amerikan väliselle rahdille. Alueen tärkeimmän keskustelufoorumin Arktisen neuvoston painoarvo kasvaa maailmanpolitiikassa, ja sen jäsenyys houkuttaa yhä useampia valtioita aina päiväntasaajan korkeudelta asti. Nämä muutokset johtavat vähitellen Arktisen globalisoitumiseen eli kasvaneeseen keskinäisriippuvuuteen Pohjoisen ja muun maailman välillä. Arktisen muutoksen laajuus ja merkitys useille yhteiskunnan osa-alueille tekee siitä yhden aikamme keskeisimmistä megatrendeistä.

Arktisen muutoksen laajuus ja nopeus sekä Kiinan selkeä kiinnostus Pohjoista kohtaan on vääjäämättä herättänyt myös spekulatioita alueellisen vakauden vaarantumisesta.

Myös Kiinan nousu johtavien suurvaltojen kerhoon ja sen vääjäämätön eteneminen kohti maailman suurimman talouden asemaa on arktiseen muutokseen verrannollinen käänne. Ensimmäistä kertaa vuosisatoihin globaalin vallan painopiste on siirtymässä lännestä itään. Yhdysvaltojen sijasta vetovastuun tulee ottamaan valtio, jonka poliittis-historiallinen tausta, kulttuuri ja arvot poikkeavat selkeästi länsimaisten demokratioiden mallista. Kiinan nousua edesauttaa myös maan alati vaurastuvan väestön valtava koko: lähes 1,4 miljardin kiinalaisen kulutustottumukset ja -tarpeet ohjailevat maailmankauppaa yhä enenevässä määrin. Voidaankin esimerkiksi sanoa, että Kiinan energiapoliittiset päätökset ovat keskeisessä roolissa koko maailman tulevaisuuden kannalta. Lisäksi ne vaikuttavat suoraan miljoonien ihmisten arkeen muun muassa Af-

---

Kirjoittaja kiittää Joel Toivolan säätiötä apurahasta tutkimustyölle, johon tämä artikkeli osaltaan perustuu.

rikassa, Keski-Aasiassa – ja Arktiksella.

Arktinen muutos ja Kiinan nousu ovat myös toisiaan voimistavia kehityskulkuja. Vähitellen avautuvan Koillisväylän satamainfrastruktuuri vaatii mittavia investointeja, joiden toteuttaminen on ainakin osittain Kiinan varassa. Myös arktiset energiaprojektit ovat megahankkeita, joihin osallistuminen vaatii sijoittajilta erityistä riskinottoa. Lisäksi Koillisväylän kytkeminen viralliseksi osaksi Kiinan Silkkitie-hanketta kesäkuussa 2017 kohotti selkeästi Pohjoisen meritien globaalia profilia – erityisesti koska maan suurin varustamo China Ocean Shipping Company (COSCO) on jo aiemmin (2015) julkistanut rohkeita visioita säännöllisen reittiliikenteen avaamisesta Pohjoisessa. Arktiset energiavarat ja uudet kuljetusreitit ovat taas puolestaan tärkeitä Kiinan talouden ja yhteiskunnan kehitykselle, sillä energiaturvallisuus on tärkeä talouskasvua ja vakautta ylläpitävä tekijä. Lisäksi arktinen yhteistyö tarjoaa teknologiaoppeja ja tietoutta, joiden merkitys kasvaa maan pyrkiessä kehittymään ja muuntautumaan “maailman tehtaasta” innovaatiotaloudeksi.

Arktisen muutoksen laajuus ja nopeus sekä Kiinan selkeä kiinnostus Pohjoista kohtaan on vääjäämättä herättänyt myös spekulatioita alueellisen vakauden vaarantumisesta. Alueellisella vakaudella viitataan olotilaan, jossa poliittiset, taloudelliset, teknologiset, sosiaaliset ja ympäristölliset muutosvoimat eivät uhkaa Arktiksen kestävästä kehityksestä ja sen toimijoiden rauhanomaista rinnakkaineloa. On esimerkiksi keskeistä kysyä, kestäkö arktinen ekosysteemi lisääntyvien talousaktiiviteettien vaikutukset ja uusien toimijoiden ryntäyksen alueelle: saadaanko liiketoimintaintressit ja ympäristön asettamat reunaehdot sovitettua yhteen? Miten käy tähän asti osittain juuri pienen kokonsa vuoksi hyvin toimineelle Arktiselle neuvostolle alueen ulkopuolelta tulevien toimijoiden ristipaineessa – kykeneekö se säilyttämään asemansa alueen hallinnossa? Miten alueellista vakautta uhkaavia riskejä voidaan hallita ja minimoida? Tässä artikkelissa pohditaan näitä kysymyksiä Kiinan pohjoisen toiminnan ja kasvavan arktisen roolin luomien uhkakuvien näkökulmasta.

KOHTI POHJOISTA! – KIINALAISET TOIMIJAT ARKTIKSELLA

Autoritäärisestä hallintojärjestelmästäan johtuen Kiina nähdään usein monoliittina, jonka yritykset ja paikallishallinnot pyrkivät toteuttamaan keskushallinnon määrittelemiä kansallisia intressejä. On kuitenkin tärkeää huomioida, että näiden toimijoiden kansainvälistä yhteistyötä ohjailevat myös itsenäiset tavoitteet. Esimerkiksi kiinalaisten energiayhtiöiden on valtionomisteisuudesta huolimatta enenevässä määrin pohdittava myös liiketoimintansa kannattavuutta (Economy – Levi 2014; Jakobson – Knox 2010). Paikallishallintojen on taas puolestaan otettava huomioon oman provinssin erityiset sosio-ekonomiset haasteet ja pyrittävä löytämään tulonlähteitä, joilla hallinnon budjetti saadaan pidettyä ylijäämäisenä. Vaikka näiden tavoitteiden toteuttaminen on

harvoin ristiriidassa kansallisten intressien kanssa, niiden huomioiminen auttaa arvioimaan monisyisemmin Kiinan toiminnan Arktiselle vakaudelle mahdollisesti aiheuttamia riskejä.

Kiinan keskushallinto on useasta eri ministeriöstä ja elimestä koostuva toimija, joka määrittelee maan kansalliset intressit Arktiksella. Virallista arktista strategiadokumenttia vasta työstetään, mikä kertoo Pohjoisen olevan vielä suhteellisen kaukana keskushallinnon prioriteeteista. Viime vuosina pidettyjen poliittisten puheiden sisältö antaa kuitenkin hyvän kuvan Arktikseen kytköksissä olevista kansallisista intresseistä. Pääpiirteittäin voidaan sanoa, että Kiinan keskushallinto on kiinnostunut 1) arktisista energiavaroista, 2) vaihtoehtoisista merireiteistä, 3) ilmastomuutoksen vaikutusten tutkimisesta ja 4) arktisen hallinnon kehittämisestä (Zhang 2015). Jälkimmäinen tulee tulkita osana Kiinan laajempaa pyrkimystä demokratisoida globaalia hallintoa. Vaikka ministeriöiden virkamiehet valmistelevat maan arktisen politiikan sisällön, myös tutkijoita konsultoidaan tässä prosessissa. Tämä trendi on voimistunut viime vuosina Kiinan globaalin toiminnan laajetessa, sillä maan virkamiehet joutuvat ottamaan kantaa yhä useampien alueiden erityiskysymyksiin (Jakobson – Knox 2010).

Arktiksella tällä hetkellä toimivat kiinalaiset energiayhtiöt ja varustamot ovat Kiinan hallituksen omistamia valtionyhtiöitä. Viime vuosina on käyty paljon keskustelua suurten valtionyhtiöiden suhteesta Kiinan keskushallintoon. Media luo näistä yrityksistä usein yksipuolista kuvaa täysin hallituksen käskyvallassa olevina kansallisen strategian toteuttamisen välineinä. Kuitenkin useat tutkijat ovat viime aikoina korostaneet erityisesti energiayhtiöiden vankkaa asemaa ja itsenäistä päätäntävaltaa (ks. esim. Economy – Levi 2014; Jakobson – Knox 2010). Käytännössä päätös uuteen kansainväliseen energiaprojektiin lähtemisestä tehdään ensin yrityksen sisäisen riski- ja kannattavuusarvion perusteella, jonka jälkeen keskushallinnon kanssa neuvotellaan diplomaattisesta tuesta (ks. esim. Economy – Levi; haastattelu kiinalaisen energiayhtiön edustajan kanssa, Peking 26.2.2016). Samassa on kuitenkin todettava, että samat henkilöt istuvat usein sekä näiden yritysten johtokunnissa että Kiinan keskushallinnon elimissä, (Jakobson – Knox 2010) joten täyttää selvyyttä kannattavan liiketoiminnan ja kansallisten intressien tavoitteiden keskinäisestä suhteesta lienee mahdotonta saada. Voidaankin ehkä todeta, että yhteiskunnallisen asemansa vuoksi energiayhtiöiden kansainvälistä toimintaa motivoi taloudellinen voitontavoittelu (kannattavan liiketoiminnan harjoittaminen), mutta mahdollisten projektien joukosta valikoituvat sellaiset hankkeet, joille on todennäköistä saada hallituksen tukea. Tällaisissa projekteissa voidaan esimerkiksi saavuttaa uudenlaista teknologiaosaamista, jonka virtaaminen Kiinaan edesauttaa maan talouden kehitystä laajemminkin.

Kiinan suurin varustamo COSCO on suorittanut yhteensä kuusi koepurjehdusta Koillisväylällä vuodesta 2013 lähtien. Vuonna 2015 se ilmoitti suunnittelevansa säännöllisen reitin avaamista Kiinasta Eurooppaan. Vaikka sanoista todellisiin tekoihin on vielä matkaa, varustamon edustajat ylläpitävät tätä visiota esimerkiksi tekemällä säännöllisiä tutustumisvierailuja Koillisväylän satama-alueille. Maan suurimpiin energiayhtiöihin kuuluvat China National Petroleum Corporation (CNPC) ja China National

Offshore Oil Corporation (CNOOC) ovat tällä hetkellä osakkaina kahdessa arktisessa energiaprojektissa. CNPC:llä on 20 % osakkuus venäläisen Novatekin operoimassa Jamalin LNG^{*}-projektissa, jossa yhdistyy nesteytetyn maakaasun tuottamisen kaikki kolme vaihetta: jalostus, nesteytys ja kuljetus. Projektin erikoisvalmisteisten LNG:n kuljetukseen suunniteltujen monitoimijäänmurtajien on tarkoitus aloittaa ensimmäiset toimitukset Koillisväylää pitkin Aasiaan loppuvuodesta 2017. Myös Kiinan keskushallinnon Sillkitie-investointirahastolla on 9,9 % osakkuus samassa projektissa. CNOOC on vuorostaan 60 %:n osuudella mukana kartoittamassa Islannin ja Norjan aluevesillä sijaitsevan Drekin alueen energiavaroja. Uusista projekteista käydään parhaillaan neuvotteluja.

Myös koilliskiinalaiset paikallishallinnot ovat osoittaneet kiinnostusta arktisen muutoksen avaamiin liiketoimintamahdollisuuksiin. Erityisesti Jilinin provinssin paikallishallinto on ilmaissut kiinnostuksensa arktisen meriliikenteen Aasian hubin rakentamisesta Japaninmeren alueelle Tumen-joen läheisyyteen. Jilinin provinssilla ei ole rantaviivaa, jonka vuoksi sen kansainvälisen kaupankäynnin mahdollisuudet ovat olleet heikot, joka on puolestaan vaikuttanut sen talouskehitykseen. Satama-alueiden vuokraaminen Pohjois-Korean Rasonin satamasta (2010) ja viimeisimpänä Venäjän Zarubinosta (2014) avaavat kuitenkin Jilininille mahdollisuuden toimia arktisten energiakuljetusten ja mahdollisesti jopa rahtiliikenteen syöttösatamana. Nämä tavoitteet eivät siis suoraan kumpua Kiinan kansallisista intresseistä, mutta on todennäköistä että Kiinan keskushallinto tukee hankkeita, jotka kohottavat Kiinan strategista profilia ja parantavat sen geopoliittista ja -ekonomista asemaa suhteessa Koillisväylään ja Arktikseen.

VAVISUTTAAKO KIINA POHJOISEN VAKAUTTA?

Kiinalaisten toimijoiden kiinnostus Arktista kohtaan on herättänyt paljon epäluuloa ja pelkoja. Viime vuosina lisääntynyt yhteistyö on kuitenkin rakentanut uutta luottamusta Kiinan ja arktisten maiden välille, eikä Kiinan rohkeita visioita enää karsasteta menneiden vuosien tapaan. Tästä huolimatta erityisesti arktisen hallinnon hajaannus ja alueella harjoitettavan liiketoiminnan ympäristövastuullisuus ovat olleet teemoja, joiden yhteydessä Kiinan pohjoista toimintaa arvioidaan erityisen tarkasti. Tämä osio tarjoaa tiivistetyn katsauksen näihin kysymyksiin.

Viime vuosina lisääntynyt yhteistyö on kuitenkin rakentanut uutta luottamusta Kiinan ja arktisten maiden välille, eikä Kiinan rohkeita visioita enää karsasteta menneiden vuosien tapaan.

---

^{*} LNG = liquefied natural gas eli nesteytetty maakaasu.

ARKTISEN HALLINNON HAJAANNUS: JYRÄÄKÖ KIINA VAIKUTUSVALLALLAAN?

Arktisen hallinnon tai hallinnan voidaan ymmärtää koostuvan kaikista alueen toimintaa järjestämään pyrkivistä säädöksistä ja aktiviteeteista. Arktisen globalisoituessa ja kiinalaisten toimijoiden talousaktiiviteettien lisääntyessä on selvää, että nämä pyrkivät osallistumaan myös sen tulevaisuutta määrittävään poliittiseen keskusteluun. Kiinan nousu onkin vahvistanut arktisen hallinnan hajaannuksen trendiä, sillä osa alueellisen hallinnan instituutioista on avoinna vain arktisille maille. Vaikka hallinnan hajaannus ei lähtökohtaisesti ole negatiivinen kehityskulku, sen on pelätty johtavan alueen alkuperäiskansojen ja Suomen kaltaisten pienten arktisten maiden äänen hiljenemiseen – jos Kiinan kaltaiset suurvallat dominoivat keskustelua ja päätöksentekoa.

Merkittävin alueellisen hallinnon instituutio on Arktinen neuvosto, vuonna 1996 Ottawan julistuksella perustettu arktisten maiden muodostama hallitustenvälinen keskustelufoorumi. Sen kahdeksan jäsenvaltiota ovat Islanti, Kanada, Norja, Suomi, Tanska (Grönlanti), Ruotsi, Venäjä ja Yhdysvallat. Lisäksi kuusi arktista alkuperäiskansajärjestöä toimivat neuvoston pysyvinä edustajina. Neuvoston tehtävänä on edesauttaa keskustelua näiden toimijoiden välillä muun muassa kestävään kehitykseen ja ympäristönsuojeluun liittyvissä teemoissa. Neuvostossa käyty keskustelu on ollut keskeisessä roolissa kolmen oikeudellisesti sitovan sopimuksen neuvottelussa. Vuonna 2011 Nuukissa allekirjoitettiin sopimus arktisesta meri- ja lentopelastuspalvelusta, 2013 Kiirunassa öljyonnettomuuksien torjunnasta ja 2017 Fairbanksissa arktisen tiedeyhteistyön lisäämisestä. (Arktinen neuvosto 2017.)

Kiinan nousu onkin vahvistanut arktisen hallinnan hajaannuksen trendiä, sillä osa alueellisen hallinnan instituutioista on avoinna vain arktisille maille.

Jäsenmaiden ja pysyvien edustajien lisäksi Arktisessa neuvostossa on myös tarkkailijajäseniä. Kiina hyväksyttiin ensin *ad hoc* -tarkkailijavaltioksi vuonna 2007 ja myöhemmin vuonna 2013 pysyväksi tarkkailijajäseneksi yhdessä Japanin ja Etelä-Korean kanssa. Tarkkailijoiden rooli neuvoston työskentelyssä on rajoitettu eikä heillä ole äänestysoikeutta tai päätöksentekovaltaa. Tästä syystä Kiinan poliittinen johto on korostanut arktisen hallinnon kehittämisen olevan yksi sen pohjoisen politiikan prioriteeteista. Vaikka virallisissa kansainvälisissä yhteyksissä korostetaan kunnioitusta Arktisen neuvoston asemaa kohtaan, (ks. esim. Zhang 2015) kiinankielisessä akateemisessa keskustelussa esitetään toisinaan Arktista neuvostoa rankastikin kritisoivia näkökantoja, kuten seuraava lainaus havainnollistaa: “Kiinan ei tulisi nähdä Arktisen neuvoston jäsenyyttä saavutuksena eikä pitää organisaatiota merkittävänä arktisten asioiden keskustelufoorumina...Kiinan tulee panostaa alueellisten ja kansainvälisten instituutioiden tutkimukseen ja lisätä sitä kautta ymmärrystä Arktiksesta sekä edesauttaa aidosti globaalin arktisen hallinnon toteutumista” (Yang – Liu – Xin 2015; kirjoittajan käänös).

Edellä mainittu globaalinen arktisen hallinnon kehittämisen tavoite näkyy selvästi Kiinan tämänhetkisessä toiminnassa. Kuten Marc Lanteigne (2017) on todennut, Kiina pyrkii nyt purkamaan vallitsevaa normia Arktiksesta kahdeksan valtion hallinnoimana alueena ja edistämään käsitystä Arktiksesta kansainvälisenä tilana. Arktisen neuvoston ja vuonna 2014 perustetun Arktisen talousneuvoston tarkkailijajäsenyyden lisäksi Kiina onkin aktiivisesti osallistunut myös ei-arktisille maille avoimien uusien alueellisten hallintamekanismien kehittämiseen ja tehnyt omia avauksia. Reykjavikissa vuosittain järjestettävä korkean tason arktinen keskustelufoorumi Arctic Circle Assembly ja Tromssassa vuorostaan pidettävä Arctic Frontiers -konferenssi edustavat uusia arktisen hallinnon mekanismeja, joissa Kiinan kasvava arktinen rooli näkyy selkeästi. Eriyisesti Arctic Circle Assembly on viime vuosina profiloitunut keskeisenä arktisten ja ei-arktisten maiden välisenä keskustelufoorumina. On merkillepantavaa, että tämän vuoden avajaisseremoniassa puhui peräti kaksi Kiinan keskushallinnon edustajaa.

Eriyisen kiinnostava uusi avaus on vuonna 2017 toista kertaa järjestetty Kiinan, Etelä-Korean ja Japanin välinen korkean tason arktinen tapaaminen, jossa Itä-Aasian ei-arktiset maat pyrkivät yhdessä löytämään uusia yhteistyön muotoja esimerkiksi Arktiksen kestävään kehitykseen liittyen. Kiina myös julkaisi kesällä 2017 vision merenkulkuyhteistyöstä Silkkitie-hankkeessa, jossa Koillisväylästä tehtiin virallisesti "Jääsilkkitie". Täten voidaan sanoa, että Kiina pyrkii osallistumaan arktiseen hallintoon määrittelemällä myös omia säännöksiään alueen merenkululle. Lisäksi on korostettava, että Arktisen neuvoston ja uusien hallintamekanismien lisäksi alueella tapahtuvaa toimintaa määrittelevät myös kansainvälisten kattojärjestöjen kuten Kansainvälisen merenkulkujärjestön IMO:n puitteissa tehdyt sopimukset, joiden neuvottelemiseen Kiina osallistuu täysmääräisenä jäsenenä.

Voidaankin sanoa, että hallinnan hajaannus saattaa olla väistämätöntä Arktiksen globalisoituessa – mutta hajaantuakin voi hallitusti.

Toistaiseksi Arktisen neuvoston asema johtavana alueellisena keskustelufoorumina on säilynyt – uusien toimijoiden kritiikistä huolimatta. Kiina myös osoittaa edelleen suurta kiinnostusta neuvoston kehittämiseen omien aloitteidensa lisäksi. Tämä on keskeistä, sillä Arktisen neuvoston ainutlaatuinen dialogi pohjoisten alkuperäiskansojen ja hallitusten välillä saattaa antaa uusia arktisen hallinnon instituutioita ja mekanismeja paremman pohjan tasa-arvoiselle keskustelulle ja päätöksenteolle. Voidaankin sanoa, että hallinnan hajaannus saattaa olla väistämätöntä Arktiksen globalisoituessa – mutta hajaantuakin voi hallitusti. Parhaimmillaan uudet hallintamekanismit voivat tukea Arktisen neuvoston työtä ja suojella sitä sen toimintaa monimutkaistavilta laajentumispaineilta.

ARKTISEN LIIKETOIMINNAN YMPÄRISTÖVASTUULLISUUS: MITÄ TEKEVÄT KIINALAISET YRITYKSET?

Länsimaisista demokratioista tulevien yritysten ympäristövastuullisuuden toteuttamista ja arktista toimintaa "valvovat" kansalaisjärjestöt ja media. Kiinalaisilla ympäristöjärjestöillä ei ole vastaavaa toiminnanvapautta – tai yhteiskunnallista roolia. Arktiksen hauras ekosysteemi ja sen suojeleminen ei myöskään ole keskeinen teema kiinankielisessä yhteiskunnallisessa keskustelussa, jota käydään pääosin yliopistojen joulunaleissa ja jossain määrin valtiollisessa mediassa. Ei ole lainkaan poikkeuksellista puhua esimerkiksi Koillisväylästä "kultaisena väylänä", jonka aukeaminen on erinomainen mahdollisuus Kiinalle – mainitsematta lainkaan meritien avautumiseen liittyviä ympäristönäkökulmia (ks. esim. Zhang – Wang 2015). Lisäksi kiinalaisyriyten toimintaa kansainvälisissä energiaprojekteissa – erityisesti Afrikassa – on kritisoitu ankarasti länsimaisessa mediassa. Näistä syistä kiinalaisten suuryhtiöiden kiinnostus erityisen hauraan ekosysteemin omaavaa Arktista kohtaan on herättänyt jopa spekulatioita ympäristökatastrofin mahdollisuudesta.

Tällä hetkellä yritysten toimintaa Arktiksella säätelevät alueen maiden omat lait ja näiden asettamat standardit sekä kansainvälisten järjestöjen sopimukset kuten IMO:n polaarikoodi, joka määrittää arktisilla ja antarktilla alueilla purjehtiville aluksille muita alueita tiukemmat turvallisuus- ja ympäristönsuojelumääräykset. Jotkut arktiset maat ovat muun muassa lailla kieltäneet Napapiirin pohjoispuolisilla alueilla tapahtuvan öljynporauksen. Nämä säädökset muodostavat yhtä lailla pohjan niin alueelta tulevien kuin kiinalaistenkin yritysten pohjoiselle toiminnalle. Samalla säädösten olemassaolo tarkoittaa, että maan varustamojen ja energiayhtiöiden on omaksuttava uutta kylmien olosuhteiden vaatimaa osaamista ja teknologiaa. Yritysyhteistyön merkitys on keskeinen näiden taitojen hankkimisessa. Kiinalaiset varustamot ovat esimerkiksi solmineet yhteistyösopimuksen japanilaisen Mitsui O.S.K Lines -yhtiön kanssa Jamalín LNG-projektin energiankuljetusten järjestämisestä, jotta tarvittava osaaminen ympäristölle turvallisesta nesteytetyn maakaasun kuljettamisesta siirtyisi kiinalaisille (haastattelu japanilaisen varustamon edustajien kanssa, Tokio 28.10.2016). Myös suomalainen osaaminen nousee tulevaisuudessa merkittävään asemaan, ja arktisen merenkulun tukitoiminnot näyttävätkin hedelmällisenä suomalais-kiinalaisen yhteistyön osa-alueena.

Kansainvälisen politiikan käänteet ovat kuitenkin vaikuttaneet puhtaasti teknologian osaamisen siirtymiseen, sillä Ukrainan kriisin jälkeiset talouspakotteet ovat johtaneet amerikkalaisten yritysten vetäytymiseen Venäjän arktisista projekteista. Lisäksi on todettava, että monet arktisen merenkulun osa-alueet ovat vielä riittämättömästi säädeltyjä, ja polaarikoodiinkin sisältyvät vaatimukset miehistön osaamisesta tulevat todennäköisesti voimaan vasta lähitulevaisuudessa. Miehistön kokemattomuus liekeekin juuri keskeinen turvallisuusriski Kiinan arktisessa toiminnassa, sillä arktisilla vesialueilla operoiminen vaatii korkean tason ymmärrystä talvimerenkulusta. On kuvaavaa, että kiinalaisten esittämässä arktisen alueen kartoissa ei yleensä näy lainkaan jäätä.

Lainsäädännön ja normiston lisäksi myös kiinalaisyriyten julkisuuskuvaan liittyvät seikat vaikuttavat näiden tapaan toteuttaa ympäristövastuullisuutta Arktiksella. Kuten tässä artikkelissa on jo aiemmin mainittu, kiinalaiset energiayhtiöt eivät ole pelkästään maan keskushallinnon arktisen politiikan toteuttamisen välineitä, vaan myös voittoa tavoittelevia yrityksiä. Tästä syystä yritysten kansainvälisellä maineella on merkitystä. Korkeassa asemassa olevan kiinalaisen energiayhtiön edustajan mukaan arktiseen liiketoimintaan suhtaudutaan kiinalaisissa yrityksissä erityisenä tapauksena: virheitä ei ole varaa tehdä ja kaikkea negatiivista huomiota pyritään välttämään, koska Arktiksella operoiminen on jo lähtökohtaisesti äärimmäisen haastavaa. Saatainkin siis olla, että koko maailman katseiden kääntyminen kohti kiinalaisyriityksiä vaikuttaa näiden toimintaan Arktiksella.

Kiinalaisyriyten arktisen toiminnan ympäristövastuullisuutta arvioitaessa on myös tarpeen muistaa, että kaiken taloudellisen toiminnan lisääntyminen tuo väistämättä mukanaan uusia riskejä. On valitettava tosiasia, että parhaatkaan varotoimenpiteet eivät täysin poissulje esimerkiksi arktisen öljyvudon mahdollisuutta. Pessimistiset tarkkailijat ovatkin sitä mieltä, että saatamme jopa "tarvita" arktisen ympäristökatastrofin, jotta ihmiskunta heräisi pohjoisen toiminnan todellisiin riskeihin: vain näin maailma säästyisi suurtuholta, johon laajamittainen arktinen öljynporaous voisi alkaesaaan johtaa.

JOHTOPÄÄTÖKSET

Arktinen vakaus ei merkitse asioiden ennallaan pysymistä tai muuttumattomuutta, vaan joustavaa sopeutumista muutosvoimien vaikutuksiin. Kiinan nousu on yksi arktisen muutoksen keskeisimmistä muuttujista. Siksi sen kasvava pohjoinen rooli herättää myös suurta epävarmuutta. Arktiksen mahdollisia tulevaisuuksia analysoitaessa on keskeistä korostaa, että kiinalaisten toimijoiden arktista osallistumista ohjailevat monenlaiset agendat. Kiinan kasvavan arktisen roolin aiheuttamat uhkakuvat on tärkeä tunnistaa, jotta niiden toteutuminen voidaan välttää. Arktisen hallinnon tai hallinnan hajaannus on todennäköinen skenaario, joka ei kuitenkaan automaattisesti ole negatiivinen kehityskulku.

Arktinen vakaus ei merkitse asioiden ennallaan pysymistä tai muuttumattomuutta, vaan joustavaa sopeutumista muutosvoimien vaikutuksiin.

On keskeistä huomioida, että Kiinan osallistamisen alueen hallintoon ei tarvitse taapahtua kasvattamalla maan roolia Arktisessa neuvostossa – sen sijaan rinnakkaisten hallintamekanismien kehittäminen voi olla tervetullutta jos eri instituutioiden välillä on selkeä työnjako ja näiden välinen kommunikaatio toimii. Arktisten talousaktiiviteettien lisääntyessä ja uusien yritystoimijoiden tullessa alueelle toimivan yritysyhteistyön merkitys on keskeistä ympäristö- ja turvallisuusriskien minimoimisessa: vain

näin tarvittava teknologia- ja merenkulkuosaaminen siirtyy osaksi kiinalaisia arktisia käytänteitä, joka puolestaan pienentää esimerkiksi suuronnettomuuksien riskiä.

LÄHTEET

Arktinen neuvosto. 2017. Virallinen nettisivusto. <https://www.arctic-council.org/index.php/en/>

Economy, E. ja M. Levi. 2014. *By All Means Necessary - How China's Resource Quest is Changing the World*. Oxford University Press: Oxford ja New York.

Eykon. 2017. Virallinen nettisivusto. <http://www.eykonenergy.com/>

Jakobson, L. ja D. Knox. 2012. *New Foreign Policy Actors in China*. SIPRI Policy Paper 26.

Lanteigne, M. 2017. "China's Belt and Road and the Role of the Arctic." Arctic Circle Assembly. 15.1.0.2017. Suullinen esitys.

Lipin, M. 2014. "China's Landlocked Northeast Turns to Russian Port as Trade Outlet." VOA.com. 28.9.2014. <https://www.voanews.com/a/zarubino-russian-port-china-trade-tumen/2461442.html>

North Korean Economy Watch. 2010."China Leases Rason Port for 10 years." 8.3.2010. <http://www.nkeconwatch.com/2010/03/08/china-leases-rason-port-for-10-years/>

South China Morning Post. 2015. "Chinese Shipping Firm COSCO Plans to Launch Services to Europe through Arctic Northeast Passage, Saving Days in Travel Time." 27.10. 2015. <http://www.scmp.com/news/china/economy/article/1872806/chinese-shipping-firm-plans-launch-services-through-arctic>

Xinhua. 2016.S. "Korea, Japan, China hold 1st high-level talks on Arctic affairs." http://news.xinhuanet.com/english/photo/2016-04/29/c_135322260.htm

Xinhua. 2017. "Vision for Maritime Cooperation under the Belt and Road Initiative." http://news.xinhuanet.com/english/2017-06/20/c_136380414.htm

Yamal LNG Project. 2017. Virallinen nettisivusto. <http://yamallng.ru/en/>

Yang, Z., Liu, X. ja M. Xin. 2015. 我国增加在北极地区实质性存在的实现路径研究。[- Tutkimus Kiinan arktisen aseman parantamisen kehityksestä]. 太平洋学报 [Pacific Journal] 23(10).

Zhang, H. ja L. Wang. 2015. 北极航线的东北亚区域合作探索 [Tutkimus koillisaasialaisesta yhteistyöstä Koillisväylällä]. 东北亚论坛 [Northeast Asia Forum] 122(6).

Zhang, Ming. 2015. “中国的北极活动与政策主张” [Kiina Arktiksella – käytänteet ja politiikka]. Kolmas Arctic Circle -konferenssi. Reykjavik, Islanti, 17.10.2015. http://www.fmprc.gov.cn/web/wjbxw_673019/t1306852.shtml

Haastattelu korkeassa asemassa olevan kiinalaisen energiayhtiön edustajan kanssa. Peking 26.2.2016.

Haastattelu japanilaisen varustamon edustajien kanssa. Tokio 28.10.2016.

KIINAN VASTUUKÄSITYKSET ARKTISELLA ALUEELLA

Liisa Kauppila ja Sanna Kopra

JOHDANTO

Kiinan kiinnostus arktista aluetta kohtaan on kasvanut viimeisen kymmenen vuoden aikana merkittävästi. Jäätiköiden sulamisesta aiheutuvat laaja-alaiset ilmastolliset muutokset, jään alta paljastuvat energiavarat ja uudet merireitit sekä alueen hallinnon selkeä painoarvon kasvu maailmanpolitiikassa ovat herättäneet kiinalaisten toimijoiden mielenkiinnon. Vuonna 2013 Kiinan hallitus saavutti pitkällisen neuvottelu-prosessin tuloksena pysyvän tarkkailijajäsenen aseman Arktisessa neuvostossa, joka on alueen tärkein hallinnollinen yhteistyöfoorumi. Samana vuonna Kiinan suurin energia-yhtiö liittyi Pohjois-Siperiassa, Jamalin niemimaalla käynnistettyyn energiaprojektiin, jossa nesteytetään ja kuljetetaan arktista maakaasua (Liquefied natural gas, LNG) ensimmäistä kertaa ihmiskunnan historiassa. Lisäksi Kiinan suurin varustamo on tehnyt viime vuosien aikana useita koepurjehduksia Koillisväylällä, joka on Itä-Aasian ja Euroopan yhdistävä merireitti Siperian pohjoispuolella. Kasvaneesta aktiivisuudesta huolimatta Kiinan keskushallinto on vasta työstämässä arktista strategiaansa, joka linjaisi selkeästi maan tavoitteet ja intressit maapallon pohjoisimmassa osassa.

Esitämme, että Kiinan hallituksen arktista politiikkaa selittää sen pyrkimys kiinalaisen yhteiskunnan yhtenäisyyden ja vakauden turvaamiseen.

Arktinen yhteisö on ollut erityisen huolestunut kiinalaisten ympäristö- ja merenkulku-käytänteiden vaikutuksesta alueen kestävään kehitykseen, minkä vuoksi vastuullisen politiikan ja talousaktiiviteettien merkitystä on peräänkuulutettu useissa eri yhteyksissä. On kuitenkin epäselvää, mitä vastuullisuudella oikeastaan tarkoitetaan - sekä arktisessa kontekstissa että kansainvälisessä politiikassa ylipäätään: on mahdotonta antaa yhtä määritelmää, joka kiteyttäisi vastuullisen toiminnan ulottuvuudet. Kansainvälisten poliittisten vastuiden sisällöt määritellään eri tavoin eri asiayhteyksissä sosiaalisen vuorovaikutuksen tuloksena. Esimerkiksi kansainväliset ilmastopöytäkirjat ja napa-alueilla kulkevien alusten ympäristöstandardit (ns. polaarikoodi) sääntelevät valtioiden ja ei-valtiollisten toimijoiden toimintaa tietyillä osa-alueilla, mutta eivät

---

Kirjoittajat kiittävät Joel Toivolan säätöä apurahoista tutkimustyölle, johon tämä artikkeli osaltaan perustuu.

määrittele arktisen vastuullisuuden poliittista sisältöä normatiivisesti. Ei ole olemassa yksimielisyyttä siitä, mitä vastuullisuus arktisella alueella tarkoittaa.

Tämän artikkelin tavoitteena on tulkita Kiinan vastuukäsityksiä arktisessa politiikassa. Analyysi pohjautuu pääosin kiinankielisiin poliittisiin puheisiin, mediakirjoituksiin ja haastatteluaineistoon. Esitämme, että Kiinan hallituksen arktista politiikkaa selittää sen pyrkimys kiinalaisen yhteiskunnan yhtenäisyyden ja vakauden turvaamiseen. Käsitämme tämän pyrkimyksen maan sisä- ja ulkopoliittikan perimmäiseksi tavoitteeksi: Kiinan valtion päävastuuksi. Esittelemme artikkelin seuraavassa osiossa lyhyesti vastuullisuuden käsitteen kansainvälisessä yhteisössä, minkä jälkeen analysoimme yhtenäisyyden ja vakauden merkitystä kiinalaisille toimijoille: Kiinan valtiolle, kiinalaiselle sivilisaatiolle ja kansalle sekä valtaa pitävälle kommunistiselle puolueelle. Kolmannessa osiossa esittelemme yhtenäisyyttä ja vakautta käytännössä toteuttavat instrumentaaliset vastuut eli konkreettiset poliittiset tavoitteet, joiden ajamista Kiinan läsnäolo Arktiksella edesauttaa. Lopuksi pohdimme Kiinan vastuukäsitysten merkitystä arktisen alueen tulevaisuudelle.

VASTUULLISUUS KANSAINVÄLISESSÄ YHTEISÖSSÄ

Vastuullisuutta määrittelevää universaalista moraaliteoriaa ei ole olemassa. Voimme vain todeta, että vastuullisuus määrittyy sosiaalisessa vuorovaikutuksessa, tietyssä ajassa ja paikassa: eri toimijat muodostavat vastuukäsityksensä oman identiteettinsä, kulttuurihistoriallisten käsitystensä, arvojensa ja intressiensä pohjalta. Kansainvälisen politiikan toimijoiden vastuukäsitykset voivat olla lähtökohtaisesti hyvin erilaisia. Esimerkiksi Suomen hallituksen käsitys ympäristövastuullisuudesta saattaa näyttäytyä hyvin erilaisena kuin Kiinan vastaava, sillä nopeasta talouskasvustaan huolimatta Kiina on monilta osin vielä kehitysmaa. Toisaalta myös saman valtion näkemys vastuullisesta toiminnasta voi muuttua hyvinkin nopeasti, kuten Yhdysvaltojen vetäytyminen kansainvälisistä kauppaja-ilmastosopimuksista presidentti Donald Trumpin valtaannousun jälkeen osoittaa. Myös muilla kontekstisidonnaisilla tekijöillä on merkitystä: monen mielestä luonnonympäristöltään erityisen haurailta merialueilla tapahtuvaa merenkulkua tulisi ohjata tavallista tiukemmat standardit, koska päästöjen aiheuttamien haittojen vaikutukset ovat näillä vesillä suuremmat. Lisäksi esimerkiksi lapsiin kohdistuvat ihmisoikeusloukkaukset tuomitaan erityisen vastuuttomaksi toiminnaksi.

Kansainvälinen politiikka on pitkälti neuvotteluja eri toimijoiden vastuukäsitysten yhteensovittamisesta ja toteuttamisesta käytännössä. Tällä hetkellä kansainvälisessä politiikassa vallitsee kutakuinkin yhteisymmärrys siitä, että valtioilla on sekä kotimaisia että kansainvälisiä vastuita. Tarkastelemme tässä artikkelissa näitä vastuita ns. vastuullisen kansainvälisen kansalaisen (responsible international citizen) käsitteen valossa. Tämä tarkoittaa, että emme viittaa valtioiden vastuullisuudella idealistisiin näkemyksiin siitä, miten valtioiden tulisi toimia. Korostamme, että vaikka valtioiden vastuut ovatkin aina ensisijaisesti kotimaisia, ne eivät voi toteuttaa kotimaisia vastui-

taan kantamatta myös kansainvälisiä vastuitaan. Kuten käsitteen 1980-1990-lukujen taitteessa pitämässään ulkopoliittisissa puheissa luonut Australian entinen ulkoministeri Gareth Evans korostaa: “vastuullinen kansainvälinen kansalaisuus ei ole ulkopoliittikan vastine partiopoikien hyvälle teolle”, eikä sillä viitata “sen enempiin - tai vähempiin - kuin omien intressien valistuneeseen edistämiseen” (Evans 1990).

KIINAN YDINVASTUU: YHTENÄISYYDEN JA VAKAUDEN TAVOITE OHJAA KAIKKEA POLIITTISTA TOIMINTAA

Väitämme, että kaikilla valtioilla on päävastuu, joka kumpuaa niiden perustavaa laatua olevista arvoista. Tämä päävastuu on jokseenkin muuttumaton ajassa ja paikassa, eikä sitä ole välttämättä eksplisiittisesti määritelty. Kiinassa yhtenäisyyden ja vakauden arvot ovat muodostaneet tällaisen valtion eettisen perustan vuosisatojen ajan. Sekä todelliset että tuotetut historialliset kokemukset ovat luoneet käsityksen yhtenäisyyden, vakauden ja hyvinvoinnin välisestä yhteydestä Kiinassa (Kallio 2011). Kiinan historian voikin perustellusti jakaa yhtenäisyyden ja vakauden sekä hajaannuksen ja kaaoksen kausiin. Vaikka tämä ajatus onkin osittainen myytti, se selittää kiinalaisten vahvan mieltymyksen ja tahtotilan yhtenäisyyden säilyttämiseen. Siinä missä läntiset kansat arvostavat yksilön vapautta, kiinalaiset ovat kautta aikain korostaneet kollektiivisen hyvinvoinnin tärkeyttä: jo Kiinan keisarin tehtävänä oli ylläpitää sivilisaation yhtenäisyyttä ja vakautta. Samat odotukset kohdistuivat myös Kiinan tasavallan johtajiin (1912-1949) ja sittemmin Kommunistisen puolueen johtajiin. On myös selvää, että vakauden tavoite palvelee samalla valtaapitävien aseman säilyttämistä.

Koska Kiina on nouseva suurvalta, sen painoarvo vastuullisuuden ulottuvuuksia määrittelevissä poliittisissa prosesseissa on kasvanut merkittävästi viime vuosikymmenten aikana kaikilla maailmanpolitiikan osa-alueilla. Kiinan kasvava rooli arktisella alueella tulee vääjäämättä vaikuttamaan myös arktista toimintaa määrittävien jaettujen vastuukäsitysten muotoutumiseen, joten on tärkeää ymmärtää sen politiikkaa määrittävää arvopohjaa: kulttuurisia, moraalisia ja poliittisia lähtökohtia, joista käsin Kiina osallistuu arktisten vastuiden sisältöjä ja toteuttamistapoja määrittäviin poliittisiin ja taloudellisiin prosesseihin. Vain näin voimme syvällisemmin ymmärtää sen toimijuutta ja toimintaa arktisella alueella. Tämän vuoksi erittelemme seuraavissa osioissa kuinka Kiina pyrkii toteuttamaan päävastuutaan arktisessa politiikassa.

Koska Kiina on nouseva suurvalta, sen painoarvo vastuullisuuden ulottuvuuksia määrittelevissä poliittisissa prosesseissa on kasvanut merkittävästi viime vuosikymmenten aikana kaikilla maailmanpolitiikan osa-alueilla.

KIINAN KOTIMAISET JA KANSAINVÄLISET INSTRUMENTAALISET VASTUUT ARKTIKSELLA

Kiinan päävastuun eli yhtenäisyyden ja vakauden turvaamista edistetään käytännössä konkreettisten poliittisten tavoitteiden kautta. Kutsumme näitä tavoitteita instrumentaaliksi vastuiksi, sillä ne ovat kontekstisidonnaisia, päämäärähakuisia ja ajan oloon muuttuvia. Kiinan instrumentaaliset vastuut arktisella alueella voivat erota siis huomattavasti vaikkapa sen vastuukäsityksistä Afrikassa tai Etelä-Kiinan merellä. Maan osallistuminen arktiseen politiikkaan ja taloudelliseen toimintaan pyrkii edesauttamaan sekä kotimaisten että kansainvälisten instrumentaalisten vastuiden toteutumista.

KOTIMAISET VASTUUT

1. Materiaalinen hyvinvointi

Kiinan väestön materiaallinen hyvinvointi on sekä yhteiskunnallisen vakauden ennakkoehto että seurannaisvaikutus. Koska Kiina on vielä pitkälti kehitysmaa, on materiaallisen hyvinvoinnin takaaminen ollut viime vuosikymmenten ajan riippuvaista talouskasvusta. Maan ennennäkemättömän nopea talouskasvu on poistanut Kiinasta absoluuttisen köyhyyden kokonaan, luonut työpaikkoja ja kasvattanut käytettävissä olevien tulojen määrää sekä kaupungeissa että maaseudulla. Talouskasvu on puolestaan nojannut pitkälti fossiilisiin energiamuotoihin, pääasiassa kivihiilen polttoon. Tuuli- ja aurinkoenergian kasvavasta tuotannosta huolimatta Kiina tuskin tulee luopumaan fossiilisten polttoaineiden käytöstä vielä vuosikymmeniin. Erityisesti tiettyjen kriittisen infrastruktuurin tarpeiden korvaaminen uusiutuvilla energiavaihtoehtoilla koetaan haastavaksi, sillä esimerkiksi sujuva lentoliikenne on keskeinen huoltovarmuustekijä Kiinan kokoisessa maassa. Kiinan hallitus on hyvin tietoinen fossiilisten polttoaineiden rajallisuudesta, minkä vuoksi se pyrkii ennakoimaan mahdollisia energiansaantiin liittyviä riskejä. Tämän vuoksi kiinalaisten katseiden kääntyminen kohti Arktista ei yllätä: Yhdysvaltain kansallisen geologian tutkimuskeskuksen paljon puhuttaneiden arvioiden (2008) mukaan Arktikselta uskotaan löytyvän 13 prosenttia maailman löytämättömistä öljyvaroista sekä 30 prosenttia maakaasuvaroista.

Kiinan hallitus on painottanut virallisissa yhteyksissä Arktiksen merkitystä energiansaannin ja -kuljettamisen turvaamisessa. Esimerkiksi Reykjavikissa lokakuussa 2015 pitämässään puheessa Kiinan varaulkoministeri Zhang Ming korosti Arktiksen rikkaita luonnonvaroja ja alueen suurta potentiaalia merenkulun kannalta sekä Kiinan aikomusta ”suojella” ja ”hyödyntää” näitä mahdollisuuksia ”järkevällä tavalla” (Zhang 2015). Vaikka pääsy arktisiin energiavaroihin on toki itsessään tärkeää Kiinan vaurastuvan väestön tarpeiden tyydyttämiseksi, maan hallitus on myös painottanut arktisen energian ympäristöystävällisyyttä: esimerkiksi Jamalin LNG-projektin on korostettu

tuottavan "vihreää energiaa" Kiinalle. Kivihiiltä vähemmän saastuttavien energiamuotojen suosiminen on osa vuonna 2014 lanseerattua Kiinan "sotaa saasteita vastaan", jonka tavoitteena on vähentää maan ympäristöongelmia ja niistä aiheutuvia terveyshaittoja. Tämä on keskeinen tavoite yhteiskunnallisen vakauden ylläpitämiseksi, sillä saasteet ovat osasyynä useiden mielenosoitusten puhkeamiseen ja yleiseen tyytymättömyyteen hallitusta kohtaan. Pohjoisten jäiden sulamisen myötä avautuvat merireitit ovat puolestaan tärkeitä energiakuljetusten turvaamisen näkökulmasta, sillä 90 prosenttia Kiinan energiantuonnista kulkee maahan meriteitse. Vaikka Koillisväylän täysmittainen hyödyntäminen onkin nykytiedon valossa vielä pitkän aikavälin visio, sen kehittäminen vaihtoehtoiseksi Kiinan ja Euroopan yhdistäväksi merireitiksi selittyy muun muassa toimintaympäristön suhteellisella vakaudella, erityisesti merirosvouksen puuttumisella.

Kiinan hallitus on osallistunut myös aktiivisesti Arktoksen pohjoisimpien osien kalastusoikeuskeskusteluihin. Maailman suurimpana kalastusmaana Kiina on korostanut elinkeinon merkitystä talouskasvunsa kannalta. Kiinalaiset haluavat turvata pääsyn pohjoisten merialueiden kalavarantoihin tulevaisuudessa, sillä saasteet ja ylikalastus pakottavat kiinalaiset kalastajat vähitellen yhä kauemmas valtion omalta rannikolta. Tällä hetkellä keskustelujen keskiössä olevilla alueilla ei kuitenkaan vielä ole mahdollista kalastaa napajään takia. Kiinalaiset ja arktisten maiden biologit ovat esittäneet eriäviä arvioita kalaparvien liikkeistä ja alueen kalastusedellytyksistä tulevaisuudessa. Voidaankin kysyä, motivoiko kiinalaisia keskustelussa todellakin kalastus vaiko sittenkin pääsy alueelta mahdollisesti löytyviin energiavaroihin.

2. Kiinalaisen sivilisaation yhteisöllisyyden edistäminen

Materiaalisen hyvinvoinnin turvaamisen lisäksi Kiinan yhtenäisyyden ja yhteiskunnallisen vakauden tavoitetta palvelevat henkiset tekijät. Poliittiset ja taloudelliset uudistukset ovat vieneet pohjan sosialismilta nykykiinalaisuutta määrittelevänä ja väestöä yhdistävänä ideologiana. Kollektiivisen identiteettikriisin keskellä uskonkultit ja etniset liikkeet ovat nostaneet päätään, koska kiinalaiset ovat pyrkineet hakemaan niistä henkistä sisältöä elämäänsä. Esimerkiksi Falun Gongin suosio ja Itä-Turkestanin itsenäisyysliikkeen vahvistuminen selittyvät osittain henkisen merkityksen etsinnällä. Väestöä eri ryhmiin jakavat ideologiat voivat kuitenkin olla uhka sivilisaation yhtenäisyydelle ja yhteiskunnalliselle vakaudelle.

Kiinan hallitus on pyrkinyt paikkaamaan murentunutta henkisen yhteisöllisyyden perustaa ja yhteenkuuluvuuden tunnetta valtionationalismin keinoin (Kallio 2011). Valtionationalismi luo pohjaa kansalliselle identiteetille, johon kaikki kiinalaiset voivat samaistua etnisestä, kulttuurillisesta ja/tai uskonnollisesta taustastaan huolimatta. Täten valtionationalistinen diskurssi ei korosta kansaa yhdistäviä (tai jakavia) syntyperäisiä ominaisuuksia kuten etnistä taustaa, vaan keskittyy ylistämään puoluevaltion saavutuksia kollektiivista ylpeyttä luovina, Kiinan sivilisaatiota määrittävinä ominaispiirteinä. (Zhao 2004.)

Presidentti Xi Jinpingin valtakaudella (2012–) valtionationalistisen narratiivin keskiöön on noussut kiinalaisen yhteiskunnan voimistamisen ja uudistamisen teema (minzufuxing). Kiinan arktiset saavutukset tieteen saralla on valjastettu olennaiseksi osaksi tätä kertomusta: esimerkiksi Kiinan kansallismuseossa Pekingissä Kiinan tutkimusjäänmurtaja Xuelongin (Lumilohikäärme) ja maan arktisen tutkimusaseman Huanghezhanin (Keltaisenjoen asema) kuvat esitetään mahtipontisesti maan avaruusohjelman rinnalla. Täten erityistä teknologista ja luonnontieteellistä kyvykkyyttä havainnollistava arktinen tutkimustoiminta rakentaa osaltaan kuvaa modernista Kiinasta, josta sen kansa voi olla kollektiivisesti ylpeä. Jaetut kokemukset ovat puolestaan ensisijaisen tärkeitä sivilisaation yhtenäisyyden ylläpitämiselle.

3. Ei-traditionaalisten turvallisuusuhkien ennakoiminen ja ehkäiseminen

Arktis on erityisen herkkä ilmastonmuutokselle: se lämpenee huomattavasti nopeammin kuin maapallon muut alueet. Nämä muutokset eivät kuitenkaan rajoitu arktiselle alueella, vaan niillä on huomattavia negatiivisia vaikutuksia globaalisti. Pohjoisen napajään sulaminen nostaa merenpintaa toisella puolella maapalloa ja jättää sitten monia globaalin etelän köyhiä suurkaupunkeja veden varaan. Arktisen ikeroudan sulaminen voi vapauttaa ilmakehään suunnattomat määrät ilmastonmuutosta kiihdyttävää metaania, minkä mahdollisia seurauksia ei vielä edes tarkkaan tiedetä.

Arktisen ilmastonmuutoksen vaikutusten ulottuminen Kiinaan asti myös lisää maan kiinnostusta osallistua nykyistä aktiivisemmin arktiseen hallintoon: Kiinan hallitus haluaa olla täysmääräinen jäsenenä ratkomassa globaaliongelmia.

Arktinen ilmastonmuutos vahingoittaa myös kiinalaisten ihmisten elinolosuhteita monin tavoin. Itä-Kiinan rannikkokaupungit – kuten Shanghai, Tianjin ja Hongkong – tulevat altistumaan tulville, joiden vaikutukset uhkaavat yhteiskunnallista vakautta ja heikentävät ihmisten turvallisuutta. Lisäksi viljelykasvien kasvuolot muuttuvat ja sadontuotto saattaa kärsiä, mikä haittaa Kiinan ruokaturvallisuutta. Kiinan hallituksen on siis pakko huomioida arktinen ilmastonmuutos ennakoidessaan ja ehkäistessään pitkän aikavälin turvallisuusuhkia. Kuten Kiinan varaulkoministeri Zhang (2015) korosti, juuri (arktisen) ilmastonmuutoksen ymmärtäminen ja sen vaikutusten minimoiminen on tällä hetkellä Kiinan arktisen politiikan tärkein painopistealue. Tämä myös osaltaan perustelee Kiinan merkittävät panostukset luonnontieteelliseen tutkimuksen Arktiksella ja aiemmin mainitut investoinnit omaan tutkimusasemaan ja jäänmurtajaan – näitä on tulossa lähivuosina lisää.

Arktisen ilmastonmuutoksen vaikutusten ulottuminen Kiinaan asti myös lisää maan kiinnostusta osallistua nykyistä aktiivisemmin arktiseen hallintoon: Kiinan hallitus haluaa olla täysmääräinen jäsenenä ratkomassa globaaliongelmia. Globaalit uhat voivat nimittäin muuttua aikojen kuluessa yhä enenevässä määrin myös Kiinan sisäisiksi

turvallisuushkiksi, sillä ne saattavat heikentää yhteiskunnallista vakautta ja Kiinan sivilisaation yhtenäisyyttä.

KANSAINVÄLISET VASTUUT

Kuten kotimaisilla instrumentaalisilla vastuilla, kansainvälisillä instrumentaalisilla vastuilla pyritään pohjimmiltaan takaamaan Kiinan yhtenäisyyden ja yhteiskunnallisen vakauden vastuun toteutuminen. Kiinan hallitus lanseerasi 1950-luvulla tätä päävastuuta toteuttaakseen “viisi rauhanomaisen rinnakainelon periaatetta”, joihin sen vastuukäsitykset kansainvälisissä suhteissa edelleen monilta osin kulminoituvat. Nämä periaatteet ovat 1) alueellinen koskemattomuus, 2) hyökkäämättömyys, 3) puuttumattomuus toisten valtioiden sisäisiin asioihin, 4) molemminpuolinen hyöty ja 5) rauhanomainen kanssakäyminen. On myös selvää, että nämä periaatteet muodostavat retorisen pohjan Kiinan arktiselle politiikalle, kuten Kiinan ulkoministerin Wang Yin (2015) Reykjavikissa videoyhteyden välityksellä esittelemät “kolme arktisen politiikan painopistealuetta” havainnollistavat: 1) yhteistyö, 2) kunnioitus sekä arktisten että ei-arktisten maiden oikeuksia kohtaan ja 3) molemminpuolinen hyöty. Erittelemme seuraavaksi kolme keskeisintä kansainvälistä vastuuta, joita Kiina pyrkii toteuttamaan arktisessa politiikassaan.

1. Puuttumattomuusperiaate

Keskeisin Kiinan kansainvälisistä instrumentaalisista vastuista on puuttumattomuusperiaate. Tällä tarkoitetaan toisten valtioiden suvereniteetin ja alueellisen koskemattomuuden kunnioittamista sekä puuttumattomuutta näiden sisäisiin asioihin. Arktisessa kontekstissa tätä instrumentaalista vastuuta pyritään toteuttamaan “kunnioittamalla arktisten maiden oikeuksia”, kuten yksi kolmesta Kiinan arktisen politiikan pääperiaatteesta kuuluu. Kiina onkin tähän asti kunnioittanut arktisten maiden suvereniteettia ja alueellista koskemattomuutta, sillä se ei ole väittänyt missään määrin pohjoisen vesi- tai maa-alueiden kuuluvan sen itsemääräämisoikeuden piiriin.

Kiinan hallitus on kuitenkin korostanut myös ei-arktisten maiden oikeuksia toimia arktisella alueella: harjoittaa tutkimusta ja merenkulkua sekä osallistua alueen luonnonvarojen kartoittamiseen siltä osin kuin YK:n merioikeusyleissopimuksessa (United Nations Convention on the Law of the Sea, 1982) sovitaan. Lisäksi useat kiinalaiset arktiset tutkijat ovat painottaneet Arktiksen kuuluvan monilta osin “globaalien yhteiskäyttöisten ympäristöjen” (engl. global commons) piiriin. Toiset tutkijat taas ovat kritisoineet vahvasti olemassa olevan arktisen hallinnon rakenteita – erityisesti ei-arktisten maiden rajoitettua roolia Arktisessa neuvostossa. Näistä syistä Kiinan puuttumattomuutta arktisten maiden sisäisiin asioihin käytännön politiikan tasolla on toisinaan kyseenalaistettu. Näyttääkin siltä, että “arktisten maiden sisäiset asiat” määritellään Kiinassa eri tavoin kuin lännessä.

Kiinan näkökulmasta katsottuna puuttumattomuuden periaate on ongelmallinen, koska se on jossain määrin ristiriidassa suhteessa valtion muihin instrumentaalisiin vastuisiin: materiaalisen hyvinvoinnin ja ei-traditionaalisten turvallisuushkien minimoinnin vastuiden toteuttaminen vaatisi Kiinan tulkinnan mukaan vahvempaa roolia arktisessa hallinnossa. Myös vahinkojen minimoinnin (engl. harm prevention) vastuu, johon pureudumme myöhemmin tässä artikkelissa, saattaa olla Kiinan näkökulmasta haastava tavoite nykyisellä hallintorakenteella.

2. Rauhanomainen rinnakkainelo

Kiinan hallitus kokee velvollisuudekseen toteuttaa rauhanomaisen rinnakkainelon vastuuta arktisessa ulkopoliitikassaan. Käytännössä tämä käsittää sekä hyökkäämättömyysperiaatteen kunnioittamisen että osallistumisen aktiiviseen kansainväliseen yhteistyöhön. Tämän vastuun toteutumisen kannalta on keskeistä, että Kiina ei aiheuta aseellista konfliktia Arktiksella – tai osallistu sellaiseen. Arktisen vakauden ja rauhanomaisen kehityksen tavoite palvelee Kiinan sisäisiä tarkoituksia, sillä sotilaallinen konflikti söisi pohjan alueen mahdollisuuksien taloudelliselta hyödyntämiseltä. Lisäksi on selvää, että vain toimiva kansainvälinen yhteistyö mahdollistaa arktiseen ilmastomuutokseen liittyvien Kiinan sisäistä vakautta horjuttavien riskien minimoinnin - eli edellisessä osiossa mainitun kotimaisen vastuun toteuttamisen.

Kiina on viime aikoina pyrkinyt entistä vahvemmin toteuttamaan rauhanomaisen rinnakkainelon vastuuta arktisessa politiikassaan. Maaliskuussa 2017 varapääministeri Wang Yangin Arkhangelskissa pitämä puhe korosti aiempaa selkeämmin Kiinan aktiivista roolia arktisen vakauden ylläpitämisessä: “Kiina peräänkuuluttaa yhteisiä ponnistuksia rauhan ja vakauden ylläpitämiseksi Arktiksella, alueen rauhanomaisen hyödyntämisen mahdollistamiseksi” (Wang 2017, kirjoittajien suomennos). Kiinan aseman korostuminen tulee kuitenkin ymmärtää myös osana laajempaa maailmanpoliittisen toimintaympäristön muutosta: Donald Trumpin johtama Yhdysvallat on menettänyt asemiaan Kiinalle kamppailussa merkittävimmän vastuullisen suurvallan asemasta. Kiinan hallitus on viime aikoina useissa muissakin yhteyksissä painottanut sitoutumistaan rauhan ja maailmanpoliittisen vakauden tavoitteisiin, kuten esimerkiksi Kiinan pääministerin Li Keqiangin puhe Kiinan kansalliskongressin avajaispäivänä osoitti: “Kiina on vastuullinen maa” ja “se tulee aina vaalimaan rauhan ja vakauden arvoja” (Li 2017, kirjoittajien suomennos).

Kiina on myös pyrkinyt toteuttamaan rauhanomaista arktista rinnakkaineloa niin kutsutun 5+1 -diplomatian kautta, joka viittaa Kiinan yhteistyöhön viiden Pohjoismaan kanssa. Kahdenvälisten suhteiden vahvistaminen viiden pienen arktisen valtion (Suomi, Ruotsi, Norja, Tanska ja Islanti) kanssa luo pohjaa toimivalle arktiselle yhteistyölle niin luonnontieteiden, teknologian, merenkulun kuin energiateollisuudenkin aloilla. Kiinan kasvavaa kiinnostusta Pohjoismaita kohtaan havainnollistaa muun muassa kiinalais-yhteispohjoismaisen arktisen tutkimuskeskuksen perustaminen vuonna 2013, Kiinan ja Norjan välisten diplomaattisuhteiden normalisointi joulukuussa 2016 sekä presidentti Xi Jinpingin yllätysvierailu Suomeen huhtikuussa 2017.

3. Vahinkojen estäminen (engl. harm prevention)

Kiinan kolmas Arktisessa kontekstissa toteutettava kansainvälinen instrumentaalinen vastuu on vahinkojen estäminen tai minimointi. Tämä vastuukäsitys ei kumpua Kiinan kulttuurihistoriallisesta tai poliittisesta taustasta. Pikemminkin se kertoo Kiinan hyväksyneen kansainvälisen yhteisön jakamia arvoja myös sellaisenaan aina 1970-luvulta lähtien, jolloin valtio sai pysyvän istuimen YK:n turvallisuusneuvostosta ja sen asema kansainvälisessä yhteisössä selkeytyi maoistisen eristäytymiskauden jälkeen. YK:n turvallisuusneuvoston pysyvän jäsenyyden tulkitaan tarkoittavan suuren vallan lisäksi suurta vastuuta, jota Kiinan hallitus ei koe voivansa arktisessa politiikassa toteuttaa maan rajallisen hallinnollisen aseman vuoksi.

Kiina on ollut Arktisen neuvoston tarkkailijajäsen vuodesta 2007 alkaen, mutta vasta vuonna 2013 sen tarkkailijastatus arktisen alueen tärkeimmässä keskusteluforumissa muuttui pysyväksi. Tarkkailijamaat saavat osallistua järjestön työryhmiin, mutta niillä ei ole äänestysoikeutta eikä täten valtaa neuvoston päätöksiin. Tämä vaikeuttaa vahinkojen estämisen vastuun toteuttamisen lisäksi Kiinan hallituksen tavoitetta suojella kiinalaisia ei-traditionaalisilta turvallisuhkilta, joita arktinen ilmastonmuutos Kiinan rajojen sisälläkin tulevaisuudessa yhä enemmän aiheuttaa. Tästä syystä Kiinan hallitus on yhä äänekkäämmin korostanut sen tahtotilaa ”parantaa arktisen hallinnon rakenteita perustamalla yhteistyömekanismeja sekä arktisten että ei-arktisten maiden välille, vankentamalla poliittista dialogia ja tukemalla aktiivisesti Arktisen neuvoston työtä”, kuten varapääministeri Wang Yangin Arkangelissa maaliskuussa 2017 pitämässä puheessa korostettiin (Wang 2017, kirjoittajien suomennos).

Kuten totesimme jo aiemmin, kiinalaiset tutkijat ovat kritisoineet Arktista neuvostoa hyvinkin kärkeästi. Tästä huolimatta Kiinan hallitus pyrkii virallisissa yhteyksissä pidättäytymään arvostelemasta neuvostoa suoraan. Sen sijaan se on ryhtynyt perustamaan vaihtoehtoisia kanavia, joiden kautta valtio voi toteuttaa vahinkojen estämisen ja minimoimisen vastuutaan. Ensinnäkin, Kiina, Japani ja Etelä-Korea ovat vuodesta 2016 järjestäneet vuosittaisen yhteisen korkean tason arktisen kokoontumisen, joissa nämä Itä-Aasian ei-arktiset maat pyrkivät löytämään tapoja lisätä valtioiden välistä arktista yhteistyötä, erityisesti ympäristökysymyksissä. On ironista, että arktiset maat ovat tervetulleita näihin tapaamisiin – mutta vain tarkkailijan roolissa. Toiseksi, Kiina kytkee arktiset merireitit yhä enenevässä määrin Silkkitie-hankkeeseensa (yidaiyilu, engl. One Belt, One Road). Se pyrkii tätä kautta aktiivisemmin asemaan, jossa se voi määritellä arktisen alueen kestävä kehityksen suuntalinjoja ja täten profiloitua vastuuta kantavana valtiona. Kesäkuussa 2017 Kiinan hallitus julkaisi dokumentin, jossa arktiset merireitit mainittiin ensimmäistä kertaa virallisesti Silkkitien osana. Arktisia merireittejä käsittelevän osion painotus oli niiden hyödyntämisen lisäksi arktisen ympäristön suojelulla ja kestäväällä kehityksellä. (Xinhua 2017.)

JOHTOPÄÄTÖKSET

Kiinan toimintaa arktisella alueella ei voida selittää pelkästään identifioimalla sen ulkopoliittisia intressejä, vaan valtioiden vastuukäsitysten analysointi auttaa ymmärtämään niiden toimintaa syvällisemmin. Olemme tässä artikkelissa pohtineet millaisia vastuita Kiinan hallitus pyrkii arktisen politiikan ja talousaktiiviteettien kautta toteuttamaan. Arviomme mukaan Kiina kokee ensisijaisen tärkeäksi turvata pääsyn arktisiin energiavaroihin ja vankentaa jalansijaansa arktisessa hallinnossa. Näin se voi vähentää riskejä, jotka tulevaisuudessa saattavat estää sitä turvaamasta sen päävastuuta: kiinalaisten hyvinvointia, yhteiskunnan vakautta ja valtion yhtenäisyyttä. Koska Kiina ei ole Arktisen neuvoston täysvaltainen jäsen, se pyrkii omin järjestelyin takaamaan asemansa suurvaltana, joka osallistuu arktisen ilmastomuutoksen vaikutusten ja talousaktiiviteettien riskien minimoimiseen.

Kiinan toimintaa arktisella alueella ei voida selittää pelkästään identifioimalla sen ulkopoliittisia intressejä, vaan valtioiden vastuukäsitysten analysointi auttaa ymmärtämään niiden toimintaa syvällisemmin.

Kansainväliset organisaatiot ovat tärkeitä foorumeita kansainvälisten vastuiden määrittämisessä, jakamisessa ja toteuttamisen valvomisessa. Mikäli Kiina ei pääse osallistumaan riittävällä tavalla arktiseen hallintoon, se ei kykene täysipainoisesti toteuttamaan arktista vastuutaan. On vaarana, että se ryhtyy nykyistä määrätietoemmin perustamaan omia "arktisia kerhojaan" alueen hallintaan. Nämä kerhot eivät kuitenkaan välttämättä ole omiaan puolustamaan arktisten alkuperäiskansojen oikeuksia tai edistämään nykyistä tiukempia ympäristöstandardeja vaikkapa merenkululle tai öljynporaukselle. Arktisen hallinnan hajaannus voi myös lisätä epäluottamusta alueen valtioiden ja Kiinan välillä, mikä voi puolestaan johtaa kahnauksiin politiikan eri sektoreilla.

Toisaalta arktisen hallinnan hajaannuksella voi olla myös positiivisia vaikutuksia. Erittäin ilmastomuutoksen hillitsemisen kannalta on tärkeää, että siitä keskustellaan monilla eri foorumeilla. Tämä paitsi lisää eri toimijoiden ilmastotietoisuutta ja syventää heidän sitoutumistaan ilmastomuutoksen hillitsemiseen, voi myös avata uusia, innovatiivisia keinoja päästövähennyksiin yhteiskunnan eri sektoreilla. Dialogia sosiaalisesti ja ekologisesti kestäväen tulevaisuuden edistämiseksi ei voi koskaan olla liikaa.

LÄHTEET

Evans, Gareth. 1990. "Foreign policy and good international citizenship." Canberra, Australia, 6.3.1990. http://www.gevans.org/speeches/old/1990/060390_fm_fpand-goodinternationalcitizen.pdf

Kallio, Jyrki. 2011. *Tradition in Chinese Politics: The Party-State's Reinvention of the Past and the Critical Response from Public Intellectuals. FIIA Report 27*. Tampere: Juvenes Print.

Kiinan ulkoministeriö. 2014. "China's Initiation of the Five Principles of Peaceful Co-Existence."

http://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/ziliao_665539/3602_665543/3604_665547/t18053.shtml

Li, Keqiang. 2017. "2017年政府工作报告" [Raportti hallituksen työskentelystä 2017.] Kiinan kansankongressin avajaisseremonia. Peking, Kiina, 5.3.2017. <http://www.fmprc.gov.cn/ce/cebn/chn/zgxws/t1444885.htm>

Wang, Yi. 2015. "王毅部长在第三届北极圈论坛大会开幕式上的视频致辞" [Ulkoministeri Wang Yin Arctic Circle-konferenssin (2015) avajaisseremoniassa pitämä videopuhe.] Kolmannen Arctic Circle-konferenssin avajaisseremonia. Reykjavik, Islanti, 17.10.2015. <http://www.fmprc.gov.cn/web/wjzbzd/t1306854.shtml>

Wang, Yang. 2017. "共同开创北极美好新未来." [Yhteistyötä valoisan uuden arktisen tulevaisuuden saavuttamiseksi] Arkangeli, Venäjä, 29.3.2017. Kansainvälinen arktinen foorumi. http://www.gov.cn/guowuyuan/2017-03/30/content_5181932.htm

Xinhua. 2017. "Vision for Maritime Cooperation under the Belt and Road Initiative." http://news.xinhuanet.com/english/2017-06/20/c_136380414.htm

Yhdistyneet kansakunnat. 1982. Merioikeusyleissopimus. http://www.un.org/depts/los/convention_agreements/texts/unclos/unclos_e.pdf

Yhdysvaltain kansallinen geologian tutkimuskeskus. 2008. "Circum-Arctic Resource Appraisal: Estimates of Undiscovered Oil and Gas North of the Arctic Circle". Yhdysvaltain sisäministeriö. <https://pubs.usgs.gov/fs/2008/3049/fs2008-3049.pdf>

Zhao, Suisheng. 2004. *A Nation-State by Construction. Dynamics of Modern Chinese Nationalism*. Stanford: Stanford University Press.

Zhang, Ming. 2015. "中国的北极活动与政策主张" [Kiina Arktiksella – käytänteet ja politiikka]. Kolmas Arctic Circle -konferenssi. Reykjavik, Islanti, 17.10.2015. http://www.fmprc.gov.cn/web/wjbxw_673019/t1306852.shtml

KIINA, ILMASTONMUUTOS JA ARKTINEN TURVALLISUUS

Sanna Kopra

JOHDANTO

Parin viime vuosikymmenen aikana olemme käyneet läpi kahta suurta muutosta, jotka kummatkin ovat nostaneet arktisen alueen globalisaation keskiöön: Kiinan nousu suurvallaksi ja ilmastonmuutos. Käsittelen tässä artikkelissa näitä kahta teemaa ja niiden välisiä kytköksiä laajan turvallisuuden näkökulmasta. Lehtiotsikoissa maalailaan usein kuvia arktisesta kilpajuoksusta jään sulamisen vapauttamien luonnonvarojen hyödyntämiseen, mutta alueella ei ole jännitteitä, joista voisi lähivuosina kehkeytyä uusi kylmä sota tai aseellinen konflikti. Suurin turvallisuusuhka Arktiksella on eittä-mättä ilmastonmuutos. Kiina on puolestaan merkittävä (arktisen) ilmastonmuutoksen aiheuttaja, sillä se tuottaa 30 prosenttia maailman hiilidioksidipäästöistä. Kiinan kunnianhimoinen ilmastopolitiikka on siis erittäin tärkeä tekijä arktisen alueen – ja siten koko maapallon – tulevaisuuden kannalta.

Kiina on puolestaan merkittävä (arktisen) ilmas-tonmuutoksen aiheuttaja, sillä se tuottaa 30 prosenttia maailman hiilidioksidipäästöistä. Kiinan kunnianhimoinen ilmastopolitiikka on siis erittäin tärkeä tekijä arktisen alueen – ja siten koko maa-pallon – tulevaisuuden kannalta.

Aloitan artikkelin esittelemällä ilmastonmuutoksen turvallisuusulottuvuuksia. Tämän jälkeen käyn läpi, kuinka Yhdistyneiden kansakuntien (YK) Turvallisuusneuvosto on käsitellyt ilmastonmuutosta. Väitän, että suurvalloilla on ensisijainen vastuu ilmas-tonmuutoksen hillitsemisestä ja siihen sopeutumisesta. Presidentti Barack Obaman kaudella Yhdysvallat hyväksyi tämän vastuun, mutta presidentti Donald Trumpin kansainvälistä vastuuta pakoileva politiikka on nostanut Kiinan yhä keskeisempään rooliin ilmastopolitiikan johtajana. Artikkelin lopussa tarkastelen sitä, miten Kiina itse on valmis tätä vastuuta kantamaan.

Kirjoittaja kiittää Joel Toivolana säätiötä apurahasta tutkimustyölle, johon tämä artikkeli osaltaan perustuu.

ARKTINEN ILMASTONMUUTOS ON GLOBAALI TURVALLISUUSUHKA

Vaikka vain murto-osa ilmastomuutoksen aiheuttavista päästöistä tuotetaan arktisella alueella, on arktisesta alueesta tullut ilmastomuutoksen keulakuva – eikä syytä. Arktisen alueen ilmastoon on todettu lämpenevän kaksi kertaa niin nopeasti kuin maapallon keskiarvolämpötila nousee. Tämä johtuu monista syistä, kuten esimerkiksi lumen ja jään heijastavan vaikutuksen vähentymisestä niiden sulassa. Arktinen luonto on erityisen hauras ilmastomuutoksen vaikutuksille. Pohjoisnapaa ympäröivällä alueella elää monia lumesta ja jäätystä riippuvaisia eläinlajeja, kuten jääkarhu ja naali, joiden elinympäristöt jäätiköiden sulaminen tuhoaa. Myös muiden lajien – ihmisen mukaan lukien – liikkuminen vaikeutuu kylmien kausien lyhentyessä. Ikiroudan sulassa maaperä muuttuu epävakaksi, joten jo nyt Siperiassa on todistettu valtaviin raitojen syntymistä sekä teiden ja talojen sortumisia. Ilmastomuutos vaarantaa etenkin alkuperäiskansojen perinteisten elinkeinojen harjoittamisen, joten se on myös ihmisoikeuskysymys.

Pitkällä aikavälillä ilmastomuutos voi siis horjuttaa Kiinan yhteiskunnallista tasapainoa, mikä voi eskaloitua jonkinasteiseksi konfliktiksi.

Arktisen ilmastomuutoksen haitat eivät kuitenkaan jää vain arktiselle alueelle, vaan ne ovat luonteeltaan globaaleja. Varsinkin maajäiden sulaminen nostaa merkittävästi meriveden pintaa ympäri maailman, joten etenkin alavat suistoalueet jäävät tulviin veden alle. Monet näistä alueista, kuten Bangladesh, ovat jo ennestään köyhiä ja hauraita, joten niiden sopeutumiskyky on valmiiksi heikko. Arktinen ilmastomuutos myös muuttaa meri- ja ilmavirtoja, jotka vaikuttavat ilmasto-olosuhteisiin globaalisti. Arktis toimii nimittäin eräänlaisena maapallon jääkaappina: se jäähdyttää etelästä tulevan lämpimän meriveden, jolloin viileä vesi painuu merenpohjaan. Tästä syntyy esimerkiksi Suomen ilmastoon suhteellisen lämpimänä pitämä Pohjois-Atlantin kiertoliike, jonka pelätään arktisen ilmastomuutoksen myötä sammuvan. Tämä muuttaisi Suomen sääoloja melkoisesti: ilmastomme kylmenisi useita asteita ja esimerkiksi maataloustuotanto kävisi vaikeaksi, jos ei mahdottomaksi. Maapallon eteläiset alueet sen sijaan lämpenisivät entisestään, jos ilmasto viilentävät virrat sammuisivat. Tämä vaikeuttaisi huomattavasti elämää esimerkiksi jo ennestään kuumilla ja köyhillä alueilla esimerkiksi Lähi-idässä ja eteläisen Saharan alueella, mikä pakottaisi yhä useampia ihmisiä jättämään kotinsa ja lähtemään ilmastopakolaiseksi. Viimevuosina näkemämme pakolaisaallon uskotaankin olevan vasta alkusoittoa ilmastomuutoksen aiheuttamille valtaville pakolaisvirroille. Myös pohjoisen ikiroudan sulaminen aiheuttaa erityisen suuren riskin globaalisti: sulavasta ikiroudasta voi vapautua valtavia massoja kasvihuonekaasuja, jotka nostaisivat maapallon lämpötilaa vaarallisiin lukemiin, mikä puolestaan voisi käynnistää ennalta arvaamattomia muutosprosesseja ekosysteemeissä. Lisäksi tutkijat ovat löytäneet yhteyden arktisen ilmastomuutoksen ja lisääntyvien

sään ääri-ilmiöiden välillä talvikaudella Aasiassa ja Amerikassa.

Ilmastonmuutos aiheuttaa monenlaisia riskejä myös Kiinassa: maan on todettu olevan hyvin haavoittuva ilmastonmuutoksen vaikutuksille. Koska Kiinan väestötiheys on erittäin suuri, ihmishenkien ja omaisuuden menettämisen riskit ovat siellä poikkeuksellisen suuria. Nämä puolestaan ovat suoraan verrannollisia kiinalaisen keskiluokan yhteiskunnalliseen tyytyväisyyteen, mikä on ehto valtaapitävän Kiinan kommunistisen puolueen johtoasemalle. Pitkällä aikavälillä ilmastonmuutos voi siis horjuttaa Kiinan yhteiskunnallista tasapainoa, mikä voi eskaloitua jonkinasteiseksi konfliktiksi. Osa Kiinan ilmatoriskeistä on suoraan kytköksissä arktiseen ilmastonmuutokseen. Edellä mainittujen sään ääri-ilmiöiden lisääntymisen ja merenpinnan nousun lisäksi viimeaikainen tutkimus on osoittanut, että arktisen jään sulaminen lisää talvikauden aikaista korkeapainetta Kiinassa. Tämä puolestaan vähentää tuulia, jotka puhaltaisivat saasteita pois valtion alueelta. Arktinen ilmastonmuutos on siis tärkeä tekijä Kiinaa koetelleissa valtavissa savusumuongelmissa. Tutkijat selvittävät paraikaa arktisen ilmastonmuutoksen vaikutuksia Kiinan maatalouteen.

ILMASTONMUUTOS JA TURVALLISUUSPOLITIikka

Yhdistyneiden kansakuntien peruskirjaan on kirjattu, että suurvallat eli YK:n Turvallisuusneuvoston viisi pysyvää jäsentä ovat päävastuussa kansainvälisen rauhan ja turvallisuuden ylläpitämisestä. Alun perin tällä vastuulla tarkoitettiin ensisijaisesti suurvaltojen vastuuta niin sanotusta kovasta turvallisuudesta: aseellisten konfliktien lopettamisesta ja ehkäisemisestä. Turvallisuuskäsitys on kuitenkin viime vuosikymmenten aikana laajentunut ja nyt sillä viitataan yhä lisääntyvässä määrin inhimilliseen turvallisuuteen. Kylmän sodan päättymisen jälkeen turvallisuuspolitiikassa on keskusteltu etenkin ihmisoikeuksien merkityksestä, mutta myös ympäristöongelmien ja inhimillisen turvallisuuden yhteys on tiedostettu. On ryhdytty puhumaan ympäristöturvallisuudesta.

Ilmastonmuutos on aikamme merkittävin ympäristöongelma. Se ei kuitenkaan ole pelkästään ympäristökysymys, vaan sen syyt, vaikutukset ja ratkaisut kietoutuvat kutakuinkin kaikille politiikan osa-alueille. Tutkimukset osoittavat, että monilla aseellisilla konflikteilla – mukaan lukien meneillään oleva Syyrian sota – on yhteys ilmastonmuutokseen. Tutkijoiden lisäksi monet keskeiset turvallisuuspolitiikan toimijat, kuten NATO:n pääsihteeri Jens Stoltenberg, ovat ilmaisseet selväsanaisesti, että ilmastonmuutos on turvallisuusuhka. Voidaan jopa sanoa, että ilmastonmuutos on aikamme suurin turvallisuusuhka. Se vaarantaa miljoonien ihmisten elämisen perusedellytykset monin tavoin: sään ääri-ilmiöt sekä kuivuudesta johtuvat nälänhädät ja konfliktit ajavat ihmiset pois kodeistaan ja alueiltaan, tulvat tuhoavat koteja ja elinympäristöjä, yhä laajemmin leviävät taudit ja tuholaiset sairastuttavat ihmisiä ja pilaavat satoja ja niin edelleen. Käynnissä on myös massiivinen eläin- ja kasvilajien sukupuuttoaalto: etenkin selkärangaisia lajeja häviää nyt sata kertaa nopeammin kuin koskaan aiemmin.

Koska lajien häviäminen voi aiheuttaa suoria tai epäsuoria haitallisia vaikutuksia ihmisten terveyteen, sillä voi olla myös turvallisuusulottuvuuksia.

Osalle maailman valtioista ilmastonmuutos on jopa perinteinen turvallisuusuhka: se uhkaa sananmukaisesti niiden olemassaoloa. Tyynenmeren pienet saarivaltiot tulevat jäämään ilmastonmuutoksesta johtuvan nousevan vedenpinnan alle luultavasti jo lähivuosina eli ne tulevat mitä todennäköisimmin katoamaan maailmankartalta kokonaan. Tämä puolestaan aiheuttaa paitsi suurta inhimillistä haittaa, myös monimutkaisia kysymyksiä vedenpinnan alle jääneiden valtioiden oikeuksista ja asemasta kansainvälisessä yhteisössä.

Koska suurvalloilla on ensisijainen vastuu kansainvälisestä rauhasta sekä turvallisuudesta ja ilmastonmuutos on merkittävä turvallisuusuhka, voidaan sanoa, että suurvalloilla on erityinen vastuu ilmastonmuutoksen hillitsemisessä ja siihen sopeutumisessa globaalisti. YK:n turvallisuusneuvosto tunnistaa tämän vastuun, mutta ei ole tehnyt konkreettisia toimenpiteitä vastuun toteuttamiseksi. Se järjesti vuonna 2007 ensimmäinen keskustelunsa ilmastonmuutoksen, turvallisuuden ja energian kytköksistä toisiinsa.

Kaksi vuotta myöhemmin YK:n yleiskokous vaati YK:n pääsihteeriä valmistelemaan raportin ilmastonmuutoksen mahdollisista turvallisuusvaikutuksista. Pääsihteerin vuonna 2009 julkaistu raportti vahvistikin ilmastonmuutoksen heikentävän kansainvälistä turvallisuutta monin tavoin: esimerkiksi uhkaamalla ruokaturvallisuutta ja terveyttä, haittaamalla kehitystä, lisäämällä valtioiden sisäisten ja kansainvälisten konfliktien puhkeamisen riskiä sekä kokonaisten kansakuntien joutumista valtiottomiksi.

Vuonna 2011 YK:n turvallisuusneuvosto teki ensimmäisen päätöslauselmansa kansainvälisestä ilmastoturvallisuudesta, jossa se ilmaisi huolensa ilmastonmuutoksen negatiivisista turvallisuusvaikutuksista. Vuonna 2015 turvallisuusneuvosto keskusteli pienten saarivaltioiden kohtaamista turvallisuusongelmista, jotka johtuvat ilmastonmuutoksesta. Kummatkaan keskustelut eivät kuitenkaan johtaneet konkreettisiin toimenpiteisiin, sillä etenkin Kiina ja Venäjä vastustavat turvallisuusneuvoston aktivoitumista ilmastoasioissa. Kiina korostaa yhtenäisten, mutta eriytettyjen vastuiden periaatetta (Common But Differentiated Responsibilities) kansainvälisessä ilmasto-politiikassa, eikä YK:n turvallisuusneuvosto ole sitoutunut tähän periaatteeseen.

Se, että YK:n turvallisuusneuvosto on ottanut ilmastonmuutoksen asialistalleen, on selvä viesti siitä, että ilmastonmuutos on turvallisuusuhka. Siten suurvalloilla on YK:n perustuskirjan mukaan vastuu johtaa toimia ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi.

KIINA, YHDYSVALLAT JA SUURVALTOJEN ILMASTOVASTUU

Pariisin ilmastokokousta edeltävissä neuvotteluissa Yhdysvallat tunnusti sille kuuluvan suurvastuun ilmastomuutoksesta. Tätä ennen Yhdysvaltojen ja muiden kehittyneiden valtioiden sitoutumista ilmastomuutoksen hillintään on perusteltu historiallisista syistä: länsimaisten teollisuusmaiden kumulatiiviset ilmastopäästöt ovat merkittävimmät ilmastomuutoksen aiheuttajat. Presidentti Barack Obama kuitenkin sanoi syyskuussa 2014 YK:n päämajassa pitämässään puheessa, että johtavina maina Kiinan ja Yhdysvaltojen tulee ottaa johtajarooli kansainvälisessä ilmastopolitiikassa.

Obaman otettua johtajan roolin kansainvälisissä ilmastoneuvotteluissa myös Kiina alkoi muuttaa aiemmin hyvin vastahankaista rooliaan neuvotteluissa. Suurvaltojen välinen tiivis yhteistyö kansainvälisen ilmastosopimuksen laatimiseksi kulmineoiti niiden historialliseen yhteisjulistukseen syksyllä 2014, jossa Kiina lupasi pysäyttää ilmastopäästöjensä kasvun vuoteen 2030 mennessä. Historiallinen Pariisin ilmastosopimus solmittiin joulukuussa 2015, ja koko maailman suureksi hämmästykseksi Obama ja Kiinan presidentti Xi Jinping ilmoittivat yhdessä G20-maiden kokouksessa Hangzhoussa ratifioivansa Pariisin ilmastosopimuksen. Tämä ilmoitus kannusti maailman muita valtioita ratifioimaan sopimuksen ja sopimus astui ennätysnopeasti voimaan.

Kiinan kannalta Pariisin sopimuksen malli, jossa valtiot asettavat itse itselleen kansalliset ilmastotavoitteensa, on hyvin houkutteleva. Valtiojohdon legitimitettiin säilyttämisen kannalta on tärkeää, että Kiina ei ”menetä kasvojaan” kansainvälisessä politiikassa. Kiina asetti Pariisin sopimuksessa itselleen varsin maltillisen tavoitteen. Tällä se varmisti, ettei se asettanut itseään alttiiksi kansainväliselle kritiikille vaan voisi ylittää kansainväliset odotukset ja siten ”ansaita kasvonsa” kotimaassa ja ulkomailla.

Vain muutama päivä Pariisin ilmastosopimuksen voimaan astumisen jälkeen Yhdysvaltojen presidentiksi valittiin kuitenkin ilmastoskeptikko Donald Trump. Tämä päätti suurvaltayhteistyön ilmastomuutoksen hillitsemiseksi.

Ei ole aihetta epäillä, että Kiina ottaisi Yhdysvalloista mallia ja jättäytyisi Pariisin ilmastosopimuksesta. Päinvastoin, Kiina hyötyy sopimuksessa mukanaolosta taloudellisesti, poliittisesti ja imagollisesti.

Trumpin valinta kohotti Kiinan jo orastavaa kansainvälistä johtaja-asemaa merkittävästi: yhtäkkiä Kiina alkoi näyttäytyä muiden valtioiden silmissä vastuulliselta suurvaltalta. Erityiseksi vedenjakajaksi osoittautui presidentti Xi Jinpingin puhe tammikuussa 2017 maailmantalousfoorumissa Davosissa. Xi korosti erityisesti globalisaation myönteisiä ulottuvuuksia ja vakuutti Kiinan pysyvän Pariisin ilmastosopimuksessa,

vaikka Trump irtisanoutuisikin siitä.

Kesäkuussa 2017 presidentti Trump toteutti uhkauksensa Pariisin ilmastopöytäkirjasta vetäytymisestä. Hän katsoi ilmastopöytäkirjan olevan amerikkalaisten etujen vastainen ja väitti sopimuksen antavan kiinalaisille oikeuden jatkaa saastuttamista. Tämä ei kuitenkaan ole totta, vaan Kiina on tehnyt merkittäviä aloitteita ja toimenpiteitä ilmastomuutoksen hillitsemiseksi. Se on esimerkiksi määrätietoisesti vähentänyt riippuvuutta hiilenpoltosta ja investoinut uusiutuvaan energiaan. Nämä toimet vaikuttavat vähäisiltä, koska lähtötaso Kiinan ympäristöstandardien kiristämiseksi on niin huono. Osa Kiinan suurkaupungeista on sitoutunut pysäyttämään ilmastopöytäkirjan kasvun jo ennen vuotta 2030. On kuitenkin totta, että Kiinan nykyiset ilmastotoimet eivät ole riittäviä Pariisin ilmastotavoitteiden saavuttamiseksi, eikä Kiina ole määritellyt, paljonko sen ilmastopöytäkirjat tulevat kasvamaan ennen pysähtymistään.

Irrrottamalla Yhdysvallat myös kansainvälistä kauppaa säätelevästä sopimusluonnoksesta presidentti Trump teki kansainväliselle yhteisölle selväksi, että Trumpin johtama Yhdysvallat ei halua kantaa sille kuuluvaa suurvastuuta kansainvälisessä politiikassa.

On jo pitkään ollut selvää, että Kiina ottaa ilmastomuutoksen vakavasti. Kiinan rooli kansainvälisessä ilmastoneuvotteluissa on muuttunut oleellisesti viime vuosien aikana. Vuonna 2009 Kööpenhaminan ilmastokokouksessa Kiina oli erittäin ankaran kansainvälisen kritiikin kohteena ja monet valtionjohtajat syyttivät avoimesti Kiinaa ilmastopolitiikan jarruttamisesta. Nyt syytetty onkin noussut syyttäjän paikalle. Ei ole aihetta epäillä, että Kiina ottaisi Yhdysvalloista mallia ja jättäytyisi Pariisin ilmastopöytäkirjasta. Päinvastoin, Kiina hyötyy sopimuksessa mukanaolosta taloudellisesti, poliittisesti ja imagollisesti.

Yhdysvaltain eroaminen Pariisin ilmastopöytäkirjasta vahvasti merkittävästi Kiinan asemaa globaalina suurvaltana. Nyt sillä on ensi kertaa tilaisuus ottaa rooli maailmanpolitiikan johtajana ja esittää moraalisia vaatimuksia muille valtioille – etenkin Yhdysvalloille. Se onkin toistuvasti vahvistanut sitoutuvansa Pariisin sopimukseen ja toteuttavansa kansalliset ilmastotavoitteensa. Kiinan vahvistuva asema kansainvälisenä ilmastopöytäkirjan johtajana vahvistaa epäilemättä sen asemaa myös muissa neuvottelupöydissä – Amerikan kustannuksella.

KIINAN ILMASTOPOLITIikka

Toisin kuin Yhdysvalloissa, ilmastokeuhisuus ei ole merkittävässä roolissa Kiinan ilmastomuutoskeskustelussa. Kiinan valtiojohto on varsin tietoinen ilmastomuutoksen aiheuttamista uhista valtiolle ja sen kansalaisille. Ilmastomuutos uhkaa merkittävästi esimerkiksi maan ruokaturvallisuutta: se hankaloittaa maanviljelyä lisäämällä kuivuutta pohjoisessa ja rankkasateita etelässä. Sään ääri-ilmiöt lisääntyvät ja jäätiköiden sulamisen nostattama merenpinta tulee puolestaan jättämään useita

kiinalaisia suurkaupunkeja osittain veden alle. Sitä paitsi Kiinan keskiluokka on yhä äänekkäämmin ryhtynyt kritisoimaan maan valtaisia ympäristöongelmia. Yhteiskuntarauhan säilyttämiseksi poliittisen johdon on pakko toimia etenkin suurkaupunkien ilmansaasteiden vähentämiseksi. Nämä toimenpiteet vähentävät myös ilmastopäästöjä.

Toinen merkittävä ero Yhdysvaltojen nykyjohtoon on siinä, että Kiinan johto on huomionnut, että tulevaisuuden talouskasvu tehdään ”vihreästä” taloudesta. Tämä jos mikä motivoi Kiinaa pysymään Pariisin ilmastopöytäkirjassa, sillä jatkuvan talouskasvun ylläpitäminen on kommunistisen puolueen legitimitietin yksi tärkeimmistä tukijaloista. Kiina on jo nyt maailman suurin uusiutuvan energian investoija ja Yhdysvaltojen päätös irtautua ilmastopöytäkirjasta ei ainakaan paranna sen mahdollisuuksia talouden kilpajuoksuissa.

Kiinalla on kuitenkin paljon haasteita, jotka hankaloittavat kunnianhimoisten ilmastotavoitteiden toteuttamista. Maa on edelleen kehitysmaa, joten talouskasvu ja rakenteelliset uudistukset ovat sille hyvin tärkeitä. Valtion jatkuvasti kasvava keskiluokka kuluttaa yhä enemmän ja esimerkiksi katumaastureista on tullut tärkeitä vaurauden symboleita. Kiinan autokannan onkin arvioitu yli kolminkertaistuvan vuoteen 2030 mennessä. Jos tämä valtava autokanta koostuu pääasiassa bensiinikäyttöisistä autoista, tuplaantuvat autoliikenteestä johtuvat päästöt nopeasti. Syyskuussa 2017 Kiinan johto kuitenkin ilmoitti suunnittelevansa bensiini- ja dieselkäyttöisten autojen myynnin ja tuotannon kieltämistä. On siis syytä olettaa, että Kiinan tuleva autokanta koostuu sähköautoista. Ilmaston kannalta tämä ei kuitenkaan ole hyvä uutinen, koska toistaiseksi Kiinan sähkön tuotanto perustuu pitkälti hiilenpolttoon. Sähköautojen käyttö ei siis välttämättä vähennä ilmastopäästöjä.

Toisaalta Kiina on niin valtava markkina-alue, että sen ympäristöstandardien muutoksilla on merkittävät globaalit vaikutukset. Jos autotehtaat ovat tähän asti olleet varovaisia kehittämään sähköautoja tai muuta uutta teknologiaa, enää niillä ei ole syytä jarrutteluun. Kiinan polttomootorikielto asettaa uuden standardin koko maailman autotuotannolle. Se todennäköisesti laskee sähköautojen hintaa, mikä puolestaan vauhdittaa niiden käyttöönottoa koko maailmassa. Tämä kuvastaa hyvin sitä, kuinka mittavat globaalit ympäristövaikutukset Kiinan poliittisilla päätöksillä on.

Osa Kiinan ilmastotavoitteiden saavuttamisen haasteista johtuu meistä, länsimaaisista kuluttajista. Niin sanotun ”Kiina-ilmion” vuoksi monet läntiset yritykset ovat ulkoistaneet teollisen tuotantonsa Kiinaan. Samalla ne ovat ulkoistaneet sinne myös kasvihuonepäästönsä: suuri osa Kiinan päästöistä aiheutuu viennistä. Näiden ”ulkoistettujen” päästöjen eli länsimaisten kuluttajien suosimien hyödykkeiden tuottamisesta aiheutuneiden päästöjen huomiointi kansainvälisessä ilmastopoliitikassa olisi paitsi oikeudenmukaista, myös kannustaisi Kiinaa kantamaan enemmän ilmastovastuullisuutta.

LOPUKSI

On hyvin perusteltua odottaa Kiinan ottavan yhä aktiivisemmän roolin kansainvälisessä ilmastopolitiikassa. Kiina uusi, orastava johtajanrooli kansainvälisessä ilmastopolitiikassa todennäköisesti nostaa sen painoarvoa myös muilla kansainvälisen politiikan areenoilla.

Kiina tulee mitä todennäköisimmin saavuttamaan Pariisin ilmastokokouksessa asettamansa ilmastotavoitteet etuajassa. Kiinan hiilenkulutus on laskenut jo kolmena perättäisenä vuotena. Tämä on saavutus, jonka toteutumista epäiltiin voimakkaasti vielä viisi vuotta sitten. Toisaalta Kiinan – saati sitten rikkaiden länsimaiden – tavoitteet eivät ole riittävän kunnianhimoisia ilmaston lämpenemisen pysäyttämiseksi Pariisin sopimuksen tavoittelemaan 1.5 °C tai edes 2 °C esiteolliseen aikaan verrattuna. Arktinen sulaa yhä nopeammin, mikä aiheuttaa valtavia turvallisuusriskejä globaalisti.

On hyvin perusteltua odottaa Kiinan ottavan yhä aktiivisemmän roolin kansainvälisessä ilmastopolitiikassa. Kiina uusi, orastava johtajanrooli kansainvälisessä ilmastopolitiikassa todennäköisesti nostaa sen painoarvoa myös muilla kansainvälisen politiikan areenoilla. Vastaavasti Yhdysvaltojen neuvotteluasema esimerkiksi talous- ja turvallisuuskysymyksistä luultavasti heikkenee suhteessa Kiinan asemaan. Toisaalta on epärealistista olettaa, että Kiina muuttuisi jotenkin aiempaa eettisemmäksi kansainväliseksi toimijaksi. Esimerkiksi Kiinan uuden silkkitien hankkeet keskittyvät pitkälti varmistamaan sen pääsyä lähialueiden fossiilisille energialähteille – myös arktisella alueella. Onkin tärkeää, että muu maailma kannustaa Kiinaa syventämään johtajuuttaan kansainvälisessä ilmastopolitiikassa. Tässä Euroopan unionilla ja Pohjoismailla on tärkeä rooli: on epätodennäköistä, että Trumpin Yhdysvallat lunastaisi takaisin ilmastojohtajuutensa. Enää eivät riitä hiljaiset toiveet siitä, että arktiseen yhteistyöhön osallistuminen lisäisi kiinalaisten ilmastotietoisuutta ja siten halukkuutta kiristää ilmastotavoitteitaan. On äänekkäästi vaadittava uusia, rohkeita avauksia kunnianhimoisemman ilmastopolitiikan toteuttamiseksi. Muutoin pohjoinen napajää sulaa kokonaan, ja sen seuraukset ovat kohtalokkaat koko ihmiskunnalle.

KIINAN IDENTITEETTIPELI JA ARKTINEN POLITIIKKA – LYHYT KATSAUS

Jukka Aukia

IDENTITEETTIPOLITIikka JA MARGINAALIIN SUISTETTU KIINA

Identiteettipolitiikalla viitataan sellaisten kantojen tai yleisemmin agendojen edistämiseen, joita perustellaan sosiaaliseen ryhmään kuulumisella ja sen etujen ajamisella. Identiteetti viittaa tässä itse itselle itsestä kerrottuun tarinaan, jonka validiteettia testataan sosiaalisessa kanssakäymisessä ja yksilön ryhmäidentifikaatiossa (Taijfel ja Turner, 1979). Termi sai poliittisen merkityksensä Yhdysvaltojen rotuerottelujen vastaisen liikehännän kontekstissa 1950-luvulla. Tavallisesti identiteettipolitiikka yhdistetäänkin nykyisin sisäpolitiikkaan ja erityisesti sosiaalisiin vähemmistöihin liittyvään politiikan tekemiseen.

Kansainvälisessä politiikantutkimuksessa identiteettipolitiikka on terminä vähemmän käytetty. On kuitenkin perusteltua sanoa nimenomaan Kiinan nykypolitiikan olevan sekä kotimaassa että kansainvälisesti identiteettiin nojaavaa. Tähän viittaavat Kiinaa hallitsevan kommunistisen puolueen historian tulkinnat, joiden mukaan Kiina on pitkään etsinyt omaa kansallista identiteettiään. Näkemys ei ole täysin perusteeton ja sen jakaa muutama kansainvälinen kiinatutkija (esim. Shi, 2013).

On kuitenkin perusteltua sanoa nimenomaan Kiinan nykypolitiikan olevan sekä kotimaassa että kansainvälisesti identiteettiin nojaavaa.

Keskeisellä paikalla Kiinan itse itselleen itsestään kertomassa tarinassa on länsivaltojen ja Kiinan ensimmäinen kohtaaminen 1700-luvun lopulla, jonka seurauksena Kiina alistettiin osittaiselle kolonialismille. Ennen sitä Kiina oli pitkään nauttinut korkeasta kansainvälisestä asemasta. Itä-Aasiassa vallinnut kansainvälinen järjestelmä perustui Kiina-keskeisyyteen, sekä siihen, etteivät muut toimijat haastaneet Kiinan johtavaa asemaa. Kiina-keskeisyys tuli esiin konkreettisesti: mitä kauempana maantieteellisesti muut toimijat olivat Pekingistä, sitä alemmas ne sijoittuivat hierarkiassa. Vuosittain

vasallivaltiot tekivät symbolisen valtiovierailun Kiinan keisarin luo. Perinteisen ja muodollisen seremonian yhteydessä lähettiläät toivat keisarille lahjoja, niin kutsuttu-ja tribuutteja, joiden tarkoitus oli osoittaa arvoa ja kuuliaisuutta.

Tribuuttisysteemiin liittyvän kiinalaisen filosofian mukaan Kiinan keisari oli maailman ylin auktoriteetti, jonka hyväntahtoisen hallinnon alla vallitsi harmonia, rauha ja vaka-varaisuus. Näiden ylläpidosta syntyi keisarin taivaallinen mandaatti. Järjestelmää on kutsuttu Kiinassa nimellä Tianxia eli "kaikki taivaan alla". Tianxian kansainvälinen har-monia kuitenkin rikkoontui länsivaltojen ulottaessaan vaikutuspiirinsä Itä-Aasiaan, ja Kiina joutui syrjäytetyksi keskeisestä asemastaan. Näin kiinalaiset joutuivat tarkaste-lemaan oman sivilisaationsa kykyä tuottaa taloudellisia, kulttuurisia ja poliittisia rat-kaisuja. Näistä käytiin ja käydään yhä sisäistä keskustelua Kiinassa.

Mikä ennen kaikkea ei jäänyt 1800-luvun kiinalaisille epäselväksi, oli Kiinan tekninen alivoima suhteessa länteen. Silloiset Oopiumsodat osoittivat asiain laidan konkreet-tisesti, pakottivat Kiinan avaamaan maataan läntisille vaikutteille ja rikkoivat Kiinan kansainvälisen identiteetin niin sanottuna keskeisenä kansakuntana. Kommunistisen puolueen historian tulkinnan mukaan Kiina on sittemmin etsinyt omaa paikkaansa kansakuntana länsijohtoisessa kansainvälisessä yhteisössä, toisin sanoen siis omaa globaalia identiteettiään.

KIINA PYRKII TAKAISIN KESKIÖÖN

Identiteettikäsitteen soveltaminen kansainvälisen politiikan tutkimuksessa edellyttä-nee jonkinasteista antropomorfismin hyväksymistä. Toisin sanoen sitä, että valtioita rinnastetaan yksilöihin, joilla on identiteetti ja siihen liittyvät tunteet, ja jotka siten ovat kykeneviä käyttäytymään, ei vain rationaalisesti tai irrationaalisesti, vaan myös emotionaalisesti. Teoreettisesti tällaista näkökulmaa voisi lähestyä kansainvälisen järjestelmän sijaan näkemyksellä kansainvälisestä yhteisöstä, jossa eri toimijoilla on oma historiansa, ja jotka omia arvojaan, normejaan, ja kulttuuriaan noudattaen muo-dostavan sosiaalisen yhteisön tai yhteisöjä. Kun tämä viitekehys hyväksytään tarkas-telun lähtökohdaksi, voidaan todellisuutta yksinkertaistaa ja viitata valtioihin emoti-onaalisisina toimijoina, joiden politiikka osaltaan perustuu identiteettiin pohjautuviin näkemyksiin, arvioihin ja tavoitteisiin.

Kiinan kommunistisen puolueen historian tulkinnan mukaan Kiina on siis etsinyt omaa kansainvälistä identiteettiään aina sen jälkeen, kun länsivallat syrjäyttivät sen Itä-Aa-siassa vallinneen kansainvälisen yhteisön keskustasta. Nykykielestä tuttua ilmaisua käyttäen voisi sanoa, että Kiina on pyrkinyt "keksimään itsensä uudelleen". Tähän nar-ratiiviin kuuluu eri vaiheita. Ensimmäinen jakso oli luonteeltaan tekninen. Oopiumso-dissa kärsitty tappio pakotti uudistusmieliset keisarillisen armeijan kenraalit tunnus-tamaan, ettei tekninen kehitys ollut Kiinassa lännen tasolla. Seuraava "itsereflektio", kuten kiinalaiset historioitsijat asiaa kutsuvat, oli luonteeltaan poliittinen. Vuoden

1911 vallankumous, jossa Qing-dynastiaa edustanut Kiinan viimeinen keisari syöstiin vallasta, osaltaan tähtäsi länsimaiseen tasavaltaan. Kolmas yritys identiteetin uudelleen rakentamiseksi tulkitaan Kiinassa usein luonteeltaan kulttuuriseksi. Vuoden 1919 sosiaalinen ja kulttuurinen uudistusliike on nimetty "uuden kulttuurin" -liikkeeksi. Siinä vaikuttaneet uudistusmieliset lännessä koulutetut aktivistit pyrkivät tuomaan Kiinaan länsimaisia kulttuurisia, sosiaalisia ja poliittisia reformeja.

Kiinan kommunistisen puolueen historian tulkinnan mukaan Kiina on siis etsinyt omaa kansainvälistä identiteettiään aina sen jälkeen, kun länsivallat syrjäyttivät sen Itä-Aasiassa vallinneen kansainvälisen yhteisön keskustasta.

Yhteistä näille pyrkimyksille on katsottu olevan epäonnistuminen niiden keskeisessä tehtävässä, eli Kiinan kansallisen identiteetin uudelleen rakentamisessa. Toimen otti sittemmin vastaan Kiinan kommunistinen puolue, joka pitkään jatkuneen sisäisen konfliktin seurauksena nousi valtaan 1940-luvun lopulla. Sosialistinen vallankumousidentiteetti ei kuitenkaan – ehkä hieman yllättäen – tarjonnut kylmän sodan melskeissä vakaata kansainvälistä identiteettiä. Hyvän alun jälkeen Kiinan suhteet Neuvostoliittoon viilenivät, toisaalta suhteet toisen maailmansodan aikaisen liittolaisen Yhdysvaltain kanssa ensin katkesivat, jonka jälkeen koettiin lievää liennytyä. Japanin kanssa visioitu yhteinen pan-aasialainen identiteetti ei myöskään ottanut tuulta alleen vaan hyvistä yrityksistä huolimatta kaatui molemminpuoliseen epäluuloon, joka jatkuu edelleen. Vasta 1980-luvulla aloitetut menestyksekkäät markkinatalousreformit ovat tuoneet Kiinaa kohti maailman kansojen yhteisön keskiötä, johon se kommunistisen puolueen mukaan kuuluu.

Hyvästä taloudellisesta menestyksestä huolimatta Kiinaa ei kuitenkaan ole hyväksytty läntisten liberaalien markkinatalousdemokratioiden vertaiseksi. Kommunistisen puolueen mukaan Kiinan "tarinaa" ei ole ymmärretty lännessä, josta käsin pyritään tuomaan Kiinaan rappiollisia vaikutteita, mukaan lukien demokratiaa ja yksilönvapauksia.

MAINETTAAN PAREMPI

Yllä oleva on siis vanhan ja uuden suurvalta-Kiinan tarina sitä johtavan kommunistisen puolueen mukaan. Puolue myös katsoo, ettei Kiinan kansainvälinen identiteetti, toisin sanoen, imago, vastaa sen nykyistä taloudellista ja poliittista painoarvoa. Kiinan poliittinen eliitti ennen kaikkea viljelee "uhriutumisen diskurssia", jonka mukaan Kiinaa kohdellaan läntisissä medioissa epäreilusti. Kiinaa ei näkökulman mukaan myöskään ymmärretä lännessä, vaan tietyt "viha-mediat" demonisoivat Kiinan imagoa, ja näin tehdessään vahingoittavat Kiinan kansallista identiteettiä, jonka mukaan suurval-

ta-Kiinaa tulee taas arvostaa.

Vastataksaan kritiikkiin kommunistinen puolue sijoittaa nykyään suuret summat rahaa kansainväliseen imagokampanjaan, jonka päällimmäinen tehtävä on kertoa Kiinan tarina maailmalle, niin kuin kommunistinen puolue sen ymmärtää. Identiteettipolitiikka on näin noussut keskiöön Kiinan ulkopoliitikassa. Osaltaan toimet koskevat myös Kiinan sisäpolitiikkaa, missä kommunistiselle puolueelle on tärkeää osoittaa, että sitä kunnioitetaan kansainvälisen yhteisön sisällä. Hiipuvan talouskasvun lisäksi kansainvälinen arvostus tuo kommunistiselle puolueelle sen tarvitsemää legitimitettä – ”tai-vaan mandaatti” vaatii, että valtiot sekä tuo vaurautta alamaailmalle, että on kunnioitettu.

Vastataksaan kritiikkiin kommunistinen puolue sijoittaa nykyään suuret summat rahaa kansainväliseen imagokampanjaan, jonka päällimmäinen tehtävä on kertoa Kiinan tarina maailmalle, niin kuin kommunistinen puolue sen ymmärtää.

Esimerkkinä siitä, kuinka tärkeää asia on Kiinalle, voidaan tarkastella identiteettipolitiikkaan sidottuja keinoja ja spekuloida niihin liittyvää arvopohjaa. Osana Kiinan identiteettikampanjaa esimerkiksi, kommunistinen puolue ostaa läntisistä maista uutismediayhtiöitä, ja kanavoi niiden kautta viestiään. Taktiikkaa kutsutaan median demarkaattiorajojen häivyttämiseksi (Sun, 2014). Toisin sanoen ei-kiinalaisilta vaikuttavat uutismediat uutisoivat positiivisia uutisia Kiinasta, vaikka ne tosiasiansa ovat kommunistisen puolueen tai sen lähipiirin omistuksessa. Näiden yhtiöiden länsimaisia edustajia myös lähetetään Kiinan valtion lehdistötilaisuuksiin kysymään kommunistisen puolueen edustajilta helppoja ja kunnioittavia kysymyksiä, ja niiden taltiointeja toistetaan Kiinan kotimaisissa valtionmedioissa.

Ei liene syytä olettaa minkään valtion toimivan eettisesti tai moraalisesti esimerkiksi, mutta vastaavat kommunikointistrategiat muistuttavat lähinnä laajoihin kriiseihin liittyvästä propagandaviestinnästä, joka alleviivaa sitä, kuinka tärkeiksi niin kotimaiset kuin ulkomaiset näkemykset Kiinan kansainvälisestä asemasta koetaan Pekingissä.

KIINAN IDENTITEETIPOLITIikka JA ARKTINEN ALUE

Ei välttämättä ole yksiselitteisen selvää, miten Kiinan arktinen osallistuminen liittyy identiteettipolitiikkaan, Kiinan paikkaan kansainvälisessä yhteisössä tai kommunistisen puolueen historiantulkintaan. On kuitenkin hyvä muistaa, että objektiivisestikin nähtynä ilmeiset ongelmat autoritäärisen hallinnon suhteen ovat johtaneet siihen, ettei Kiinaa lasketa länsimaiseen moderniin maailmaan kuuluvaksi siitä huolimatta, että

maa yleensä nähdään globaalin talouden veturina ja nousevana suurvaltana. Tästä näkökulmasta käsin voidaan Kiinan arktisen innostuksen tulkita syntyvän myös halusta muokata Kiinan kansainvälistä identiteettiä länsimaiseksi, ekologiseksi ja moderniksi.

Tässä yhteydessä Kiina on painottanut arktisen alueen olevan ”ihmiskunnan yhteistä perintöä”, jonka hyödyntämiseen kaikilla mailla tulisi olla oikeus riippumatta näiden maantieteellisestä sijainnista.

Kiinan toistaiseksi löyhästi artikuloidun arktisen politiikan kulmakivet ovat keskinäinen kunnioitus, yhteistyö ja ekologinen kehitys. Ensimmäisellä viitataan siihen, että Kiina kunnioittaa arktisen alueen valtioiden itsemääräämisoikeutta alueella ja toisaalta nämä valtiot kunnioittavat kansainvälistä lakia ja Kiinan oikeutta hyödyntää kauttakulkua ja alueen luonnonvaroja. Tässä yhteydessä Kiina on painottanut arktisen alueen olevan ”ihmiskunnan yhteistä perintöä”, jonka hyödyntämiseen kaikilla mailla tulisi olla oikeus riippumatta näiden maantieteellisestä sijainnista. Yhteistyöllä Kiina tarkoittaa sitä, että arktiset toimijat – Kiina mukaan lukien – pyrkisivät ennen kaikkea niin sanottuihin win-win – ratkaisuihin. Kiinan kohdalla se tarkoittaisi Kiina kykyä tarjota teknisiä ratkaisuja muiden maiden alueilla sijaitsevien luonnonvarojen hyödyntämiseen. Kestävää kehitystä Kiina on nostanut esille alueen luonnonvarojen hyödyntämisessä, joka on myös varsinaisten arktisen alueen valtioiden huolenaihe. Asia noteerattiin laajalti Suomen ja Kiinan yhteisjulistuksessa kesällä 2017.

Tässä yhteydessä Kiina on painottanut arktisen alueen olevan ”ihmiskunnan yhteistä perintöä”, jonka hyödyntämiseen kaikilla mailla tulisi olla oikeus riippumatta näiden maantieteellisestä sijainnista.

Kun edelliseen lisätään Kiinan pitkäaikainen pyrkimys päästä Arktisen neuvoston jäseneksi, voidaan sanoa, että identiteettipolitiikan näkökulmasta Kiina pyrki arktisen osallistumisen kautta rakentamaan itsestään kuvaa maana, joka ei pelkästään kuulu polaariseen eliittiklubiin, vaan myös haastaa sen länsikeskeisyyttä. Näillä toimilla Kiina myös rakentaa itselleen imagoa, joka on ekologinen, moderni ja rauhanomainen. Toisin sanoen identiteettiä, jolla horjutetaan länsijohtoista kritiikkiä sen ei-liberaaleja käytäntöjä ja politiikkaa kohtaan.

Samalla Kiina nostaa profiliaan vapaan maailmankaupan puolustajana. Kiina kokee tilaisuutensa tulleen, kun maailmanpolitiikan näyttämölle on astunut Donald Trump, joka on puheissaan painottanut Yhdysvaltain yksipuolista etua ja protektionismia, ja näin pienentänyt Yhdysvaltojen roolia kansainvälisenä esimerkinnäyttäjänä. Kun Yhdysvallat Trumpin johdolla myös märehit Pariisin ilmastositimusta, Kiina haluaa näyttäytyä vastuullisena johtajana ilmastomuutoksen torjunnassa. Tähän kontekstiin vastuullinen innostus arktista aluetta kohtaan sopii hyvin.

Kiinan arktiseen politiikkaan liittyen Anne-Marie Brady (2017) on alleviivannut Kiina tapaa kutsua itseään ”polaariseksi suurvallaksi”. Tällainen on vahva niin taloudellisesti, sotilaallisesti kuin tieteellisestikin, ja jonka vaikutusvalta ulottuu molemmille navoil-le. Voidaan ajatella polaarisen suurvallan imagon olevan sellainen, joka toisi ratkaisun Kiinan identiteettiongelmaan. Vaikka monet arktiseen alueeseen liittyvät kysymykset ovat konkreettisia ja koskettavat reaali-politiikkaa, identiteetin näkökulmasta polaarinen vaikutusvalta mahdollistaisi Kiinalle siirtymisen länsikeskeisen maailmanjärjestyksen tuolle puolen. Tämä on relevanttia erityisesti nyt, kun kansainvälisessä johtajuudessa näyttäisi olevan tilaa rauhanomaiselle, ekologiseen ja tieteelliseen kehitykseen keskittyneelle supervallalle, jonka harmoninen vaikutusvalta muodikkaasti ulottuisi Etelänavalta arktiselle merelle. Näin Kiina tulisi myös määritelleeksi mikä nykyään katsotaan moderniksi ja mikä ei.

Näillä toimilla Kiina myös rakentaa itselleen imagoa, joka on ekologinen, moderni ja rauhanomainen. Toisin sanoen identiteettiä, jolla horjutetaan länsijohtoista kritiikkiä sen ei-liberaaleja käytäntöjä ja politiikkaa kohtaan.

LÄHTEET

Brady, Anne-Marie (2017) *China as a Polar Great Power*. Cambridge: Cambridge University Press.

Shih, Chih-Yu (2013) *Sinicizing International Relations. Self, Civilization, and Intellectual Politics in Subaltern East Asia*. New York: Palgrave Macmillan.

Sun, Wanning (2014) Foreign or Chinese? Reconfiguring the Symbolic Space of Chinese Media. *International Journal of Communication* 8: 1894–1911.

Tajfel, Henry and Turner, John (1979) An integrative theory of intergroup conflict. In Austin and Worchel (eds.) (pp. 33–47) *The social psychology of intergroup relations*. Monterey: Brooks/Cole.

KIRJOITTAJAT

Jukka Aukia

on valtiotieteiden tohtori, joka puolusti väitöskirjaansa ”The Disrespected State: China’s Struggle for Recognition through Soft Power” marraskuussa 2017.

Liisa Kauppila

on väitöskirjatutkija Turun yliopiston Itä-Aasian tutkimus- ja koulutuskeskuksessa. Hänen tutkimuksensa ”China Shakes and Remakes the Global System: Multi-Level Regionalisation in the High North” käsittelee Kiinan roolia Arktiksen alueellistumisprosesseissa.

Johanna Kelhu

on Sadankomitean varapuheenjohtaja ja työskentelee vasemmistoliiton eduskuntaryhmässä ulko- ja turvallisuuspolitiikasta vastaavana eduskuntasihteerinä.

Sanna Kopra

on yhteiskuntatieteiden tohtori ja vieraileva tutkija Lapin yliopiston Arktisessa keskuksessa ja valmistelee kirjaa Kiinan ilmastopolitiikasta.

Katri Kulmuni

on keskustan varapuheenjohtaja ja kansanedustaja.

ARKTISEN ALUEEN TURVALLISUUS: GLOBALISAATIO JA UUDET TOIMIJAT

Kirjassa pureudutaan arktisen alueen turvallisuuteen, globalisaatioon ja uusien toimijoiden alueelle tuomiin riskeihin. Erityisesti pohditaan Kiinan roolia ja toimintaa alueella.